

Bureau voor Archeologie Rapport 253

Parallelweg, Woudenberg, gemeente Woudenberg: een bureauonderzoek

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 253. Parallelweg, Woudenberg,
gemeente Woudenberg: een bureauonderzoek

auteur: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 21 december 2015

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

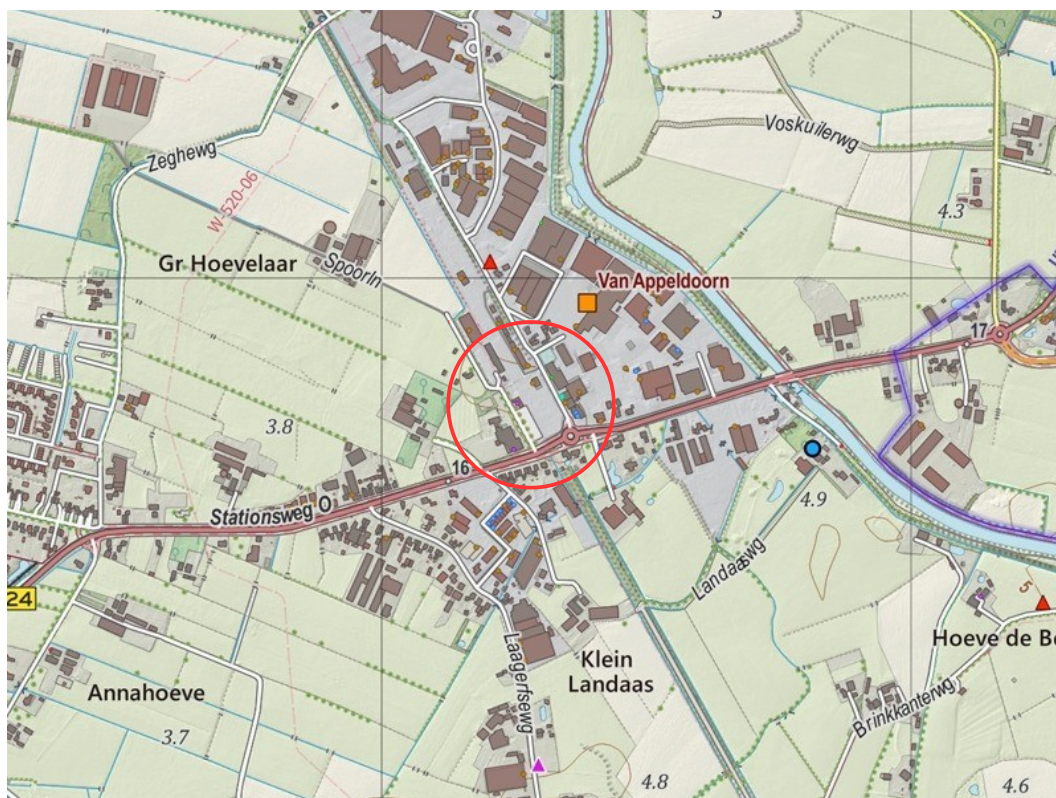
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2015120101
Provincie	Utrecht
Gemeente	Woudenberg
Plaats	Woudenberg
Toponiem	Parallelweg
Centrum locatie (m RD)	159.290; 454.760 (x; y)
Omvang plangebied	8.930 m ²
Kadastrale gegevens	Gemeente Woudenberg, sectie G, percelen 636 en 839
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	3982717100
Soort onderzoek	een bureauonderzoek
Opdrachtgever	HaskoningDHV Nederland B.V., dhr. R. Buelens
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie dhr. A. de Boer
Kaartblad	32D
Periode van uitvoering	December 2015
Beheer en plaats van documentatie	E-Depot, ARCHIS3
Bevoegd gezag	Gemeente Woudenberg

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	7
1	Inleiding.....	8
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	8
2	Bureauonderzoek.....	10
	2.1 Methode.....	10
	2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep.....	10
	2.3 Aardkunde.....	11
	2.4 Bewoning en historische situatie.....	12
	2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden.....	14
	2.6 Gespecificeerde verwachting.....	17
3	Conclusie.....	19
4	Advies.....	21
5	Literatuur.....	22
	Figuren.....	24

Lijst met Figuren

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).....	3
Figuur 2: Ontwerptekening van het plangebied. Het noorden is rechts.....	8
Figuur 3: Topografische kaart.....	24
Figuur 4: Luchtfoto februari 2014.....	24
Figuur 5: Foto's van het plangebied (Google Street View).....	25
Figuur 6: Plankaart. In blauw de nieuwe supermarkt. Ten noorden daarvan parkeerplaatsen.....	26
Figuur 7: Doorsnede met fundering.....	27
Figuur 8: Doorsnede bij condensruimte.....	27
Figuur 9: Doorsnede bij fundering rolbaan.....	28
Figuur 10: Plattegrond met de ligging van de condensruimte (rood omlijnd) en het landing van het rolpad (blauw omlijnd).....	29
Figuur 11: Bodemkaart (Stichting voor Bodemkartering 1966; Alterra Wageningen UR 2012).....	30
Figuur 12: Geomorfologische kaart (Alterra 2004).....	30
Figuur 13: Paleogeografische kaart 1500 v. Chr. (Vos en De Vries 2013).....	31
Figuur 14: Hoogte-reliëfkaart op basis van het AHN2 (Kadaster en PDOK 2014). In de kaart staan de hoogte waarden van het maaiveld in meters ten opzichte van NAP.....	32
Figuur 15: Detail hoogte-reliëfkaart van het plangebied (Kadaster en PDOK 2014).....	33
Figuur 16: stratigrafisch ligging van humeuze laag, mogelijk antropogeen dek. Waardes in centimeter boven/onder onder maaiveld. G = geroerd, ? = interpretatie niet eenduidig.....	34
Figuur 17: Kaart van Blaeu midden 17e eeuw (Blaeu 1659).....	35
Figuur 18: Nieuwe Kaart van den Lande van Utrecht midden 18e eeuw (Bernard de Roy 1743).....	35
Figuur 19: Kadastrale minuut 1811 – 1832 (Kadaster 1811).....	36
Figuur 20: Kaart van Krayenhoff begin 19e eeuw (Krayenhoff 1829).....	36
Figuur 21: Bonnekaart 1872.....	37
Figuur 22: Bonnekaart 1898.....	38
Figuur 23: Bonnekaart 1932.....	38
Figuur 24: Luchtfoto 22 januari 1945 (Blijdenstijn 2007).....	39
Figuur 25: Luchtfoto 22 januari 1945, detail.....	40
Figuur 26: Kaart van de Pantherstellung bij Woudenberg (bron: http://www.grebbelinie.nl/page/woudenbergkaart). Het driehoekje op de Potbrug en verkeersweg geeft hoogstwaarschijnlijk een Duitse versperring aan. Het rechthoekje in de liniedijk ten noorden van de Pothbrug, is de locatie van een Duitse bunker. Deze is nog steeds in de liniedijk aanwezig. Er zijn tevens bunkers ingetekend bij de Bruinenburgersluis en de Leusbroekerweg. De plusjes in de liniedijk volgen de Duitse weerstandslinje 'Pantherstellung' in de voormalige Grebbelinie. Detail van verzetskaart 1945.....	41
Figuur 27: Topografische kaart 1952.....	42
Figuur 28: Topografische kaart 1973.....	42
Figuur 29: Topografische kaart 1995.....	43
Figuur 30: Archeologische onderzoeken (blauwe contour) in het onderzoeksgebied uit ARCHIS (ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015). In het afgebeelde gebied ontbreken archeologische terreinen, vondstmeldingen en waarnemingen.....	43
Figuur 31: Morfogenetische kaart (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).....	44

Figuur 32: Historisch geografische elementen (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).....	45
Figuur 33: Verwachtingskaart van de gemeente Woudenberg (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).....	46
Figuur 34: Beleidskaart van de gemeente Woudenberg.....	47
Figuur 35: Weergave van de Cultuurhistorische Atlas Provincie Utrecht met militaire en archeologische kaartlagen (Provincie Utrecht).....	48
Figuur 36: Bouwhistorisch element uit de Cultuurhistorische Atlas Provincie Utrecht in het plangebied (Provincie Utrecht).....	48
Figuur 37: Kaart met militaire linies in de Grebbelinie bij station Woudenberg (bron: dhr. Rietberg, Adviesbureau Grebbelinie).....	49

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Bodemopbouw afgeleid uit milieuboringen.....	11
Tabel 2: Aardkundige waarden.....	12
Tabel 3: Bekende waarden tot ca. 500 m van het plangebied.....	17

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureauonderzoek uitgevoerd voor bouwwerkzaamheden aan de Parallelweg te Woudenberg.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocol 4002. In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

Het voornemen bestaat om op het terrein een supermarkt met omliggende voorzieningen te realiseren in een gebied van 8.930 m². De nieuwe supermarkt heeft een bebouwd grondoppervlak van 2.800 m². Ten zuiden van de supermarkt wordt groen en een waterpartij aangelegd en ten noorden van de supermarkt wordt een parkeerplaats aangelegd. Bij de bouw van de supermarkt wordt de bodem verstoord tot 107 cm -mv (fundering bebouwing) en plaatselijk dieper (fundering rolbaan en condensruimte).

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied, ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug, op het voormalige spoorweg emplacement van station Woudenberg. De ondergrond bestaat uit windafzettingen uit de laatste IJstijd die in de vorm van paraboolruggen zijn opgewaaid, de zogenaamde dekzanden. Op de dekzandruggen hebben zich enkeerdgronden gevormd (oude bouwlanden). Deze zijn afgedekt door een ophooglaag van 40 cm dik of meer sinds de bouw van het station. Onder het antropogene dek van de enkeerdgronden kunnen archeologische resten aanwezig zijn uit het Paleolithicum tot en met de Middeleeuwen. Het plangebied ligt bij de Grebbelinie, een militaire structuur met werken uit de 18^e tot en met WOII. Uit WOII kunnen resten in het plangebied aanwezig zijn direct onder het maaiveld tot ongeveer twee meter diep.

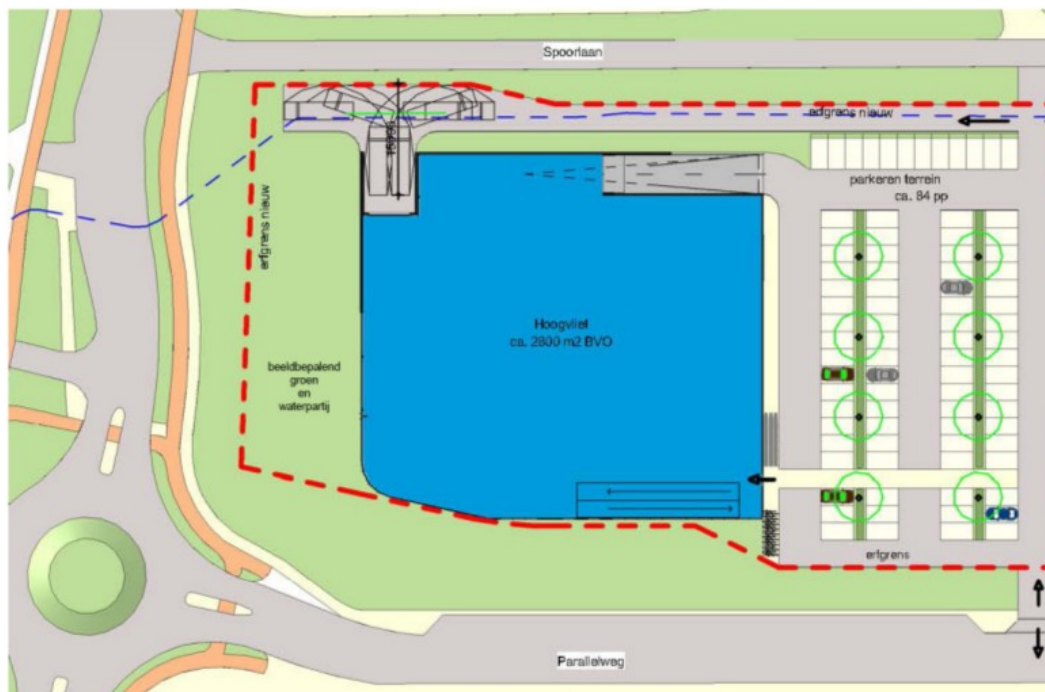
Uit milieukundige boringen kan worden afgeleid dat de oorspronkelijke bodems onder het ophoogdek nog deels intact zijn. De basis van het antropogene dek bevindt zich tussen 100 en 200 cm -mv. De bodem is plaatselijk geheel verstoord daar waar bouwwerken hebben gestaan.

Bij de huidige plannen wordt het potentiële archeologische niveau onder het antropogene dek, op 100 cm -mv en dieper mogelijk vergraven bij de bouw van de supermarkt. Geadviseerd wordt daarom om – indien graafwerkzaamheden tot in dit archeologisch niveau niet kunnen worden vermeden - het plangebied nader te onderzoeken door middel van een verkennend booronderzoek om zo de aard en intactheid van het bodemprofiel nader te onderzoeken. Daarnaast wordt geadviseerd bij graafwerkzaamheden rekening te houden met toevalsvondsten uit WOII en deze bij het aantreffen daarvan direct te melden.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Woudenberg.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de bouw van een supermarkt aan de Parallelweg te Woudenberg.

Figuur 2: Ontwerptekening van het plangebied. Het noorden is rechts.

Voor de ontwikkeling wordt het bestemmingsplan gewijzigd. In het gebied geldt een vastgesteld archeologisch beleid.¹ Het plangebied ligt in zone AWG3, een gebied met cultuurhistorische elementen. In deze zone geldt dat bodemingrepen met een omvang van meer dan 100 m² en dieper dan 30 cm een archeologisch onderzoek moet plaatsvinden.

Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 8.930 m², zie fig. 2. De onderzijde van de fundering van de nieuwbouw komt vrijwel overal op -1,07 m onder peil (peil is maaiveld) en plaatselijk tot -1,45 m onder peil. Hiermee overschrijdt het plan de vrijstellingscriteria en geldt de verplichting om een onderzoek op de locatie uit te voeren.

Het onderzoeksgebied is een zone met straal van circa 500 m om de ontwikkeling heen.

Dit onderzoek is uitgevoerd op basis van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3). De gemeente Woudenberg heeft geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld.

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de

¹ (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010)

voorgenomen werkzaamheden.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*
- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*
- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*
- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*
- Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:
  - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*
  - *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 3.3, protocol 4002.²

In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer de diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

Genoemde stappen leidden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.³ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep

Het plangebied ligt ten oosten van de kern van Woudenberg in de gelijknamige gemeente. Het betreft een perceel dat wordt ingeklemd door de Parallelweg in het oosten, de Spoorlaan in het westen en de Stationsweg in het zuiden. Ten noorden van het perceel bevinden zich bedrijven.

Op het perceel bevinden zich de adressen Parallelweg 1 en Spoorlaan 2. Het perceel is geheel bestraat en in gebruik voor de stalling van ondermeer vrachtwagens (fig. 3, 4 en 5).

Het voornemen bestaat om op het terrein een supermarkt met parkeerterrein, laad- en losruimte, toerit, groen en een waterpartij te realiseren (fig. 6). De nieuwe supermarkt heeft een bebouwd grondoppervlak van 2.800 m². Ten zuiden van de supermarkt wordt het groen en een waterpartij aangelegd. De diepte van de waterpartij is nog onbekend.

In de zuidwesthoek van de nieuwe supermarkt komt de laad-los ruimte met toerit.

Ten noorden van de supermarkt komen parkeerplaatsen. De aanleg of vernieuwing van verharding leidt tot een verstoring van naar verwachting maximaal 50 cm.

Het terrein wordt via middeling geëgaliseerd. De huidige hoogtematen liggen tussen de circa 5,77 en 5,60 m NAP. Het nieuwe peil komt op ongeveer 5,70 m NAP.

De nieuwe supermarkt wordt gefundeerd op staal. De onderzijde van de funderingsbalken komt op 107 cm onder peil. Plaatselijk, bij de fundering van de rolbaan komt de onderzijde op 145 cm onder peil (fig. 7, 8 en 9). Bij de fundering van de condensruimte komt de onderzijde van de fundering ongeveer 127 cm onder peil (uitgaande van een betonplaatdikte van 20 cm). De fundering van de

---

2 (CCvD 2013)

3 (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services)

rolbaan heeft een oppervlak van ongeveer 32 m² en die van de condensruimte ongeveer 80 m².

2.3 Aardkunde

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 2.

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied, ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug. De ondiepe ondergrond bestaat uit windafzettingen uit de laatste IJstijd die in de vorm van parboolruggen zijn opgewaaid, zogenaamde dekzanden. Gedurende het Holoceen vormt zich aan de oostzijde van de Utrechtse Heuvelrug een veenmoeras in een brede strook parallel aan de heuvelrug door stagnatie van de afvoer van oppervlaktewater. Het plangebied ligt naast de oostzijde van dit veengebied en wordt niet door veen overgroeid, zie de kaart met maximale veenverbreding ca. 1500 v. Chr. in fig. 13.

Op de geologische kaart staan in het plangebied dekzanden gekarteerd (eenheid Bx5). In het plangebied staat een dergelijke dekzandrug gekarteerd (fig. 12). De dekzandrug valt ook deels in een gebied dat volgens de geomorfologische kaart plaatselijk is vergraven.

Op de bodemkaart staan in het plangebied dikke zwarte enkeerdgronden gekarteerd. Deze gronden zijn ontstaan door langdurige gebruik als landbouw grond. In de Nieuwe tijd zijn veel van deze gronden door het vermengen van potstalmest met heide of grasplaggen enkele decimeters opgehoogd. De gronden hebben daardoor een dikke (minimaal 50 cm dik) eerdlaag bestaand uit zand met een humeuze bijmenging. Op de bodemkaart staan deze gronden ten zuiden van het plangebied als zijnde vergraven aangeduid. Overigens blijkt uit de kadastrale minuut dat een deel van het plangebied twee honderd jaar geleden nog als heide in gebruik was – niet overal zal dus een enkeerdgrond aanwezig zijn geweest (zie volgende paragraaf).

Op een hoogte-reliëfkaart van het plangebied zijn geen natuurlijke landschapsvormen herkenbaar (fig. 14 en 15). Uit de kaarten wordt zichtbaar dat het plangebied 70 tot 80 cm hoger ligt dan de straten aan de zuid en oostzijde. Dit is vermoedelijk de dikte van de opgegrachte grond.

In het plangebied is een verkennend milieukundig booronderzoek uitgevoerd.⁴ Uit de boorprofielen komt naar voren dat op verschillende plaatsen sprake is van een bruine of zwarte humeuze laag. Vermoedelijk is dit de antropogene laag ('esdek') van voor de bouwwerkzaamheden in het gebied. De diepteligging van deze laag is weergegeven in fig. 16. Hieruit komt het beeld naar voren dat het oorspronkelijke landschap met een antropogeen dek nog intact kan zijn. Bij voormalige bebouwing is de bodem diep vergraven. De diepteligging van het antropogene dek afgeleid uit de milieuboringen is in tabel 1 samengevat.

Locatie	Dikte ophooglaag (cm -mv)	Basis antropogeen dek (cm -mv)
Noordzijde (toekomstige parkeerplaats)	Tussen 90 en 150	Tussen 120 en 200
Centrale deel en Zuidzijde (toekomstige supermarkt)	Tussen 40 en 90	Tussen 100 en 150

Tabel 1: Bodemopbouw afgeleid uit milieuboringen.

4 (Wilbrink 2014)

In Dinoloket en BISNederland staan geen voor het plangebied relevante boorprofielen geregistreerd.⁵

Bron	Situatie plangebied, omschrijving
Geologie ⁶	Bx5, Formatie van Boxtel, Dekzand, beekleem, -zand en veen
Bodemkunde (fig. 11)	Dikke zwarte enkeerdgronden, grondwatertrap VI
Geomorfologie (fig. 12) ⁷	3K14, dekzandrug al dan niet met oud-bouwandek 40: plaatselijk vergraven gronden
AHN (fig. 14 en 15)	Geen natuurlijke landschapsvormen herkenbaar. Het plangebied ligt op ongeveer 5,6 m NAP volgens AHN2. Actuele inmetingen die voor deze ontwikkeling zijn uitgevoerd, geven aan dat het maaiveld ligt tussen 5,77 en 5,60 m NAP.

Tabel 2: Aardkundige waarden.

2.4 Bewoning en historische situatie

Sinds de vorming van het landschap in de Laatste IJstijd trekken jager-verzamelaars door het gebied. Ze maken hun kampen op de flanken en toppen van plaatselijke hoogtes zoals dekzandruggen, en in de buurt van water (gradiënten). Stromend water is van oorsprong vlak bij het plangebied aanwezig – de Lunterensche beek stroomt driehonderd meter oostelijk langs deze dekzandrug.

In de gemeente Woudenberg zijn vondsten uit het Paleolithicum en Mesolithicum hoofdzakelijk aangetroffen op de Utrechtse Heuvelrug. Echter ook op ongeveer 1 kilometer noordwestelijk van het plangebied, bij de Zegheweg, is aan het oppervlakte een vuursteenafslag gevonden.⁸

Op het moment dat de landbouw zijn intrede doet in Nederland, ongeveer 5300 v. Chr., zijn vooral de flanken van de Utrechtse Heuvelrug aantrekkelijke vestigingslocaties (gordeldekzanden) vanwege de geschikte landbouwgronden. De kleinere dekzandkopjes zijn vanaf dat moment ongeschikt omdat ze te weinig plaats bieden voor permanente nederzettingen. De omvang van de dekzandrug bij het plangebied neemt qua omvang een middenpositie in, en de bewoningsmogelijkheden zijn zodoende niet duidelijk.

Onder invloed van de stijgende zeespiegel en het vochtig wordende klimaat, stagneert de afstroming van het oppervlaktewater steeds meer. Na 3850 v. Chr. vormt zich een kilometers breed veenmoeras in het gebied tussen de Lunterensche beek en de Utrechtse Heuvelrug.⁹ Het moeras bereikt het plangebied echter (net) niet door de ligging op de dekzandrug.

Na de Middeleeuwen verschijnt het eerste kaartmateriaal. Op een kaart van Blaeu uit de 16^e eeuw is de dorpen- en wegenstructuur zichtbaar zoals deze tot op heden ook bestaat (fig. 17). De kaart laat de weg tussen Woudenberg en Scherpenzeel zien, en de ligging van de beek. Op deze kaart is ook de schans bij

5 (Dinoloket; Alterra Wageningen UR 2012)

6 (Koninklijk Nederlandsch Geologisch Mijnbouwkundig Genootschap en Rijks Geologische Dienst 1936; De Mulder 2003)

7 (Cate en De Lange 1970; Alterra 2004)

8 (Heunks en Van der Zijpp 2005), waarneming: 57.865

9 (De Mulder 2003)

Woudenberg zichtbaar – deze is als één van de eerste verdedigingswerken van de Grebbelinie in 1589 gerealiseerd.¹⁰

De 'Nieuwe kaart van de lande van Utrecht' uit de 17e eeuw is iets gedetailleerder (fig. 18). Het plangebied ligt aan een door bomen geflankeerde weg naar 'Scharpeseel' bij de Lunterse Beek. Er staat geen bebouwing ingetekend. Begin 19^e eeuw wordt de weg tussen Woudenberg en Scherpenzeel rechtgetrokken. Dit is de huidige Stationsweg Oost die zuidelijk van het plangebied loopt. Deze weg werd verhoogd aangelegd en moest vanaf die tijd dienen als keerkade van de Grebbelinie. Samen met een damsluis in de Lunterensche Beek kon hiermee land geïnundeerd worden in tijden van oorlogsdreiging.¹¹

Op de kadastrale minuut van begin 19^e eeuw is zowel de nieuwe als de oude weg te zien (fig. 19). De gronden die deel uitmaken van het plangebied zijn in gebruik als heide, weiland en bouwland en zullen onderdeel zijn geweest van hoeve Groot Hoevelaar, 500 meter ten noorden van het plangebied, of hoeve Groot Landaas en even ver naar het zuiden (beide hoeves vallen buiten het kaartbeeld). Deze erfen worden in de archieven van Eemland al genoemd in stukken uit de 16^e eeuw en hun oorsprong gaat waarschijnlijk terug tot in de Middeleeuwen.¹²

Op de kaart van Krayenhoff staat de nieuwe rechte weg nog niet (fig. 20). Wel is de wal van de Grebbelinie parallel aan de westzijde van de Lunterse beek ingetekend. Deze liniewal langs de beek is aangelegd tussen 1745 en 1746 naar aanleiding van de oprukkende Fransen.¹³

In 1872 is de Stationsweg Oost verhard en de heide ontgonnen (fig. 21). Korte tijd later wordt in 1886 het station Woudenberg geopend aan de spoorlijn Kesteren – Amersfoort (22). Het emplacement is aangelegd op een verhoogd talud. In 1922 is het emplacement gewijzigd in verband met de aanleg van het dubbelspoor tussen Amersfoort en Woudenberg-Scherpenzeel hetgeen zichtbaar is in het gewijzigde kaartbeeld (fig. 23).

De Grebbelinie doet ook dienst in de Tweede Wereldoorlog. In 1940 wordt bij Woudenberg gebouwd aan de Valleistelling, bestaand uit onder meer een frontlijn en stoplijn. Bij Woudenberg deed de liniewal dienst als frontlijn. Op een RAF luchtfoto uit 1945 is de oorspronkelijke stoplijn ten westen van station Woudenberg nog zichtbaar als een slingerend lint in het landschap (fig. 24). Op het station zijn geen loopgraven zichtbaar op deze en andere luchtfotos van de RAF (fig. 25).¹⁴ In WOII wordt het spoor gebruikt door de Duitsers voor transport van brandstof. Langs de liniedijk worden door de Duitsers bunkers (Pantherstellung) ingegraven. Op de doorgaande weg ten westen van het plangebied wordt een verspreerring ingericht (fig. 26).

Na de oorlog blijft het spoor nog decennia in gebruik en in deze tijd verandert de situatie weinig (fig. 27 en 28). In de jaren '70 en '80 wordt de spoorlijn gesloten, maar tot 1995 is het emplacement en het spoor nog aanwezig (fig. 29). In de jaren daarna is het spoor verwijderd. De bebouwing op het emplacement is

10 (Provincie Utrecht 2006)

11 (Blijdenstijn 2007, 46)

12 Oudste vondst 'Oevelaar' uit 1519:

[http://www.archiefeemland.nl/collectie/archieven/zoekresultaat?](http://www.archiefeemland.nl/collectie/archieven/zoekresultaat?mivast=28&mizig=210&miadt=28&miaet=1&micode=0100&minr=1103733&miview=inv)

[mivast=28&mizig=210&miadt=28&miaet=1&micode=0100&minr=1103733&miview=inv](http://www.archiefeemland.nl/collectie/archieven/zoekresultaat?mivast=28&mizig=210&miadt=28&miaet=1&micode=0100&minr=1103733&miview=inv)

2

13 (Blijdenstijn 2007)

14 <http://library.wur.nl/WebQuery/geoportal/raf>

gedeeltelijk gesloopt.

2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Archeologische onderzoeksmeldingen staan weergegeven in fig. 30 en staan toegelicht in tabel 3. In het afgebeelde gebied zijn geen archeologische terreinen, vondstmeldingen en waarnemingen aanwezig. In fig. 31 tot en met 34 staan uitsneden uit de archeologische kaarten van de gemeente Woudenberg. In fig. 35 en 36 staan uitsneden uit de Cultuurhistorische Atlas van de Provincie Utrecht.

In de omgeving van het plangebied (tot ca. 500 m) afstand zijn vier archeologische vooronderzoeken uitgevoerd, allen bureauonderzoeken al dan niet gecombineerd met booronderzoek.

Voor de realisatie van een bedrijfspand ongeveer 120 m oostelijk van het plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd waarbij de onderzoekers concludeerden dat het gebied waarschijnlijk weinig geschikt is geweest voor bewoning, dat de bodem waarschijnlijk is geroerd door de realisatie van het bedrijventerrein en dat het gebied kan worden vrijgegeven (onderzoek 31.898).

Eveneens voor de realisatie van bebouwing is 300 m oostelijk een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Bij het onderzoek zijn intacte bodems aangetroffen (podzolgronden). Vanwege het ontbreken van indicatoren is het plangebied vrijgegeven.

Voor een bouwplan 180 m zuidelijk van het plangebied (Landaasweg) is ook een bureau- en booronderzoek uitgevoerd (onderzoek 49.053). Op grond van de geroerde bodem is het plangebied vrijgegeven voor bouwwerkzaamheden met een vergravingsdiepte tot maximaal 100 cm. Voor diepere graafwerkzaamheden moet wel vervolgonderzoek plaatsvinden in verband met de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden uit de Tweede Wereldoorlog.

Voor de uitbreiding van het bedrijventerrein tussen de Spoorlaan en de Parallelweg is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd (onderzoek 13.856). De onderzoekers adviseren het zuidelijke deel van het plangebied door middel van een archeologische begeleiding te laten onderzoeken vanwege de aanwezigheid van een antropogeen dek ('esdek') uit de Middeleeuwen.

Op de archeologische kaarten van de gemeente Woudenberg heeft het plangebied een onbekend archeologische verwachting voor de aanwezigheid van kampementen van jager-verzamelaars en een hoge verwachting voor landbouwers en voor Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Het ligt ook in een gebied waar elementen van de Grebbelinie aanwezig kunnen zijn, in het bijzonder 'stelling uit periode 1940 / 1945'.

Daarnaast heeft het plangebied de aanduiding "Opgehoogd, exacte aard en omvang niet beken".

Op de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed ligt het plangebied in de zone "Pantherstelling". De Pantherstelling is door de Duitsers aangelegd voor de verdediging naar het zuidwesten, en later in de oorlog tegen het oosten, en bestond bij het plangebied uit bunkers in de liniedijk.

Voor aanvullende informatie over de aard van de te verwachte waarden in verband met de Grebbelinie is contact opgenomen met de Stichting Grebbelinie / Adviesbureau Grebbelinie, dhr. Rietberg. Deze heeft een kaart van de militaire werken bij station Woudeberg uit mei 1940 beschikbaar gesteld (fig. 37). Het

station bevond zich in de hoofdweerstrandsstrook tussen de frontlijn en de stoplijn, verdedigd door 15 Regiment Infanterie van de IIe Divisie. Er een opstelling voor pantserafweergeschut (legenda: "Pag."), loopgraven, een opstelling voor lichte mitrailleur in een open opstelling, in de nabijheid een opstelling tegen luchtdoelen (3-7 C. Lu. Mitr., waarschijnlijk meer in de buurt van de Pothbrug) en een mortieropstelling. De kaart slechts een grove weergave van het terrein. Het is aannemelijk dat er zich opstellingen in of in de buurt van het station bevonden. Het driehoekje links van het symbool voor pantserafweergeschut op de Stationsweg wijst op een waarnemingspost van de artillerie. Dat zou heel goed het dak van het stationsgebouw kunnen zijn.

Het gebied waarbinnen zich loopgraafstelsels bevonden op de kaart werd aangegeven onderbroken lijnen. Het station bevindt zich binnen een zone waar loopgraven stelsels aanwezig waren. Gedurende de mobilisatieperiode werden loopgraven vaak aangelegd, verdiept, omgelegd, opgehoogd, dichtgegooid en iets verder opnieuw aangelegd. Het was dus niet goed mogelijk om precies aan te geven in een kaartbeeld waar de loopgraven precies lagen.

Het stationsgebied was in 1940 het toneel van de evacuatie van Scherpenzeel (2.045 personen volgens het evacuatieplan), Woudenberg (3.400) en een deel van de 2.040 inwoners van Renswoude. Acht treinen haalden de bevolking op en brachten ze naar Noord Scharwoude, Schagen en Alkmaar. In alle consternatie werd tussen deze mensenmassa een kind geboren op het station. Mensen moesten van achterlaten wat niet meemocht/kon in de trein.¹⁵

Bron	Omschrijving
Archeologische terreinen	Geen
Waarnemingen	Geen
Vondstmeldingen	Geen
Onderzoeksmeldingen	<p>13.856 - Woudenberg – Uitbreiding bedrijventerrein Parallelweg - booronderzoek</p> <p>Aangezien in zowel enkele boringen als tijdens de veldkartering archeologische indicatoren zijn aangetroffen en het bodemprofiel plaatselijk onverstoord is, is aanbevolen om in het zuiden van het plangebied, waar het bodemprofiel grotendeels onverstoord is en waar een middeleeuws esdek is gelegen, een archeologische begeleiding uit te laten voeren.¹⁶</p> <p>31.898 - Woudenberg - Bedrijventerrein - bureauonderzoek</p> <p>In het plangebied zal een bedrijfshal worden uitgebreid. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Door de relatief lage ligging en het ontbreken van voldoende afwateringsmogelijkheden is het plangebied tot in de 20^e eeuw een relatief nat gebied geweest en daarmee weinig aantrekkelijk voor bewoning. Dit blijkt onder andere ook uit het nagenoeg ontbreken van archeologische waarnemingen in de nabijheid van het plangebied. Ook op oude kaarten zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten uit historische periodes te zien. In het plangebied kunnen resten voorkomen vanaf het Laat-Paleolithicum, na de laatste ijstijd. De archeologische waarden worden verwacht onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont.</p> <p>De ligging in een regio, waar voortdurend sprake is van hoge grondwaterstanden als gevolg van kwel vanuit de Utrechtse Heuvelrug en als gevolg van de nabijheid van een beek, maakt het weinig</p>

¹⁵ Email dhr. B. Rietberg 19 december 2015

¹⁶ (Akkerman en Brongers 2004)

Bron	Omschrijving
	<p>aannemelijk dat het is uitgekozen voor permanente bewoning. De kans op het aantreffen van archeologische waarden is klein, uitgezonderd specifieke, aan beekdalen te relateren incidentele vondsten als depositie-artefacten of jachtwerktuigen. Ook is het mogelijk dat bij de aanleg van het bedrijventerrein of bij kanaliseringwerkzaamheden rond de Lunterensche beek de bodem is verstoord. Derhalve is de kans dat archeologische waarden worden aangetroffen vrijwel nihil. De auteurs adviseren het plangebied vrij te geven.¹⁷</p> <p>32.099 en 32.100 - Woudenberg - Stationsweg oost 281 – bureauonderzoek en booronderzoek</p> <p>Uit het bureauonderzoek blijkt dat het terrein een hoge archeologische verwachtingswaarde heeft. Een deel van het terrein heeft een intacte bodem onder een laag opgebrachte grond. Er zijn zes boringen op 800 m² gezet en geen indicatoren aangetroffen. Geen vervolgonderzoek nodig.¹⁸</p> <p>49.053 - Woudenberg - Landaasweg 4-6 - bureauonderzoek en booronderzoek</p> <p>Op basis van het bureauonderzoek wordt verwacht dat in het plangebied archeologische resten voorkomen uit de Tweede Wereldoorlog. Tijdens het veldonderzoek is geconstateerd dat het plangebied in een relatief lage dekzandvlakte ligt, die mogelijk was afgedekt door een pakket humeus zand. De top van het dekzand is in vrijwel het gehele plangebied verwijderd en de grond is aangevuld met opgebracht puinhoudend zand. De top van het dekzand is waarschijnlijk verstoord. Vanwege de geringe verstoringdiepte van de voorgenomen ontwikkeling wordt verwacht, dat de verstoring van eventueel aanwezige resten uit de Tweede Wereldoorlog minimaal zal zijn. Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek wordt geadviseerd om geen vervolgonderzoek uit te laten voeren. Een vervolgonderzoek, inclusief een gedetailleerd bureauonderzoek naar Tweede Wereldoorlog resten, is wel noodzakelijk indien toekomstige bodemingrepen dieper zullen reiken dan 1,0 m -mv.¹⁹</p>
Gemeentelijke kaarten (fig. 31 tot en met 34)	<p>Morfogenetische kaart:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relatief laaggelegen vlakte met plaggendek <p>Historisch geografische elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grebbe- en valleilinie, stelling uit periode 1940 / 1945 <p>Verwachtingskaart:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitlopers van dekzandruggen en dekzandvlakte, met plaggendek <ul style="list-style-type: none"> ◦ onbekende verwachting voor jager-verzamelaars ◦ hoge verwachting voor landbouwers ◦ hoge verwachting voor Middeleeuwen en Nieuwe tijd • Elementen van de Grebbelinie (uit diverse perioden) <p>Beleidskaart:</p> <ul style="list-style-type: none"> • AWG3, cultuurhistorische elementen <ul style="list-style-type: none"> ◦ Onderzoek bij ingrepen groter dan 100m² en dieper dan 50 cm • Opgehoogd, exacte aard en omvang niet bekend
Cultuurhistorische Atlas Provincie Utrecht	<p>Geen archeologische en militaire waarden in het plangebied. Driehonderd meter oostelijk ligt de Grebbelinie.</p> <p>In het plangebied ligt een bouwhistorisch element: het betreft een bijgebouw (berging) behorende bij de bebouwing van station Station</p>

17 (Blom en Huizer 2010)

18 (De Roller 2009)

19 (Haaring 2011)

Bron	Omschrijving
	Woudenberg.
Indicatieve Kaart Militair Erfgoed ²⁰	Zone met Pantherstelling

Tabel 3: Bekende waarden tot ca. 500 m van het plangebied.

2.6 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied. In de ondergrond bevindt zich een dekzandrug met een oud bouwlanddek. In de 19^e eeuw is het plangebied opgehoogd bij de bouw van een spoorweg en station. De ophooglaag varieert in dikte van 40 cm tot 150 cm. Op enkele plaatsen heeft bebouwing gestaan – daar is het oorspronkelijke (natuurlijke) bodemprofiel vergraven. Daar waar het natuurlijke bodemprofiel nog intact is, ligt een antropogeen dek. Onder het antropogene dek kunnen archeologische sporen aanwezig zijn uit de Middeleeuwen en ouder.

De verwachting is tweeledig. De verwachting voor kampementen en nederzettingen wordt als volgt gespecificeerd:

1. Datering: Paleolithicum tot en met Middeleeuwen.
2. Complextypen: Kampementen en bewoning.
3. Omvang: Onbekend.
4. Diepteligging: Onder de ophooglaag. De top van het archeologisch niveau ligt onder het antropogene dek op 100 cm -mv of dieper.
5. Gaafheid, conservering en verstoringen: De conservering van eventuele archeologische resten zal, voor zover deze niet zijn vergraven, goed zijn, met uitzondering van eventuele organische resten (diepe grondwaterstand).
6. Locatie: Hele plangebied.
7. Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken): Archeologische resten onder een antropogeen dek manifesteren zich vaak alleen door een sporenveld en kunnen niet door middel van boringen worden opgespoord. De vondstenlaag is opgenomen in de onderkant van het antropogene dek (in de cultuurlaag) en is door ploegen verspreid.

Daarnaast bevinden zich in de omgeving van het plangebied resten van de Grebbelinie uit de 18^e eeuw tot en met WOII. Een militaire kaart uit mei 1940 wijst erop dat op het spoorweg emplacement resten van loopgraven aanwezig kunnen zijn, alhoewel deze op RAF luchtfoto's niet zichtbaar zijn. Daarnaast kunnen resten van stellingen van de Nederlanders en daarna van de Duitsers aanwezig zijn. Na de oorlog zijn alle bovengrondse structuren verwijderd.

1. Datering: Tweede Wereldoorlog, 1940 – 1945
2. Complextypen: Resten van loopgraven, militaire opstellingen, evacuatie resten

²⁰ (“Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)”)

3. Omvang: Onbekend.
4. Diepteligging: Direct vanaf het oppervlak tot ongeveer twee meter diep.
5. Gaafheid, conservering en verstoringen: De conservering van eventuele archeologische resten is goed.
6. Locatie: Hele plangebied.
7. Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken): De archeologische resten bestaan onder meer uit ingravingen (loopgraven), beton en metaal (militaire opstellingen) en persoonlijke eigendommen bij de evacuatie (munten).

3 Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

Het voornemen bestaat om op het terrein een supermarkt met omliggende voorzieningen te realiseren in een gebied van 8.930 m². De nieuwe supermarkt heeft een bebouwd grondoppervlak van 2.800 m². Ten zuiden van de supermarkt wordt groen en een waterpartij aangelegd. Ten noorden van de supermarkt wordt een parkeerplaats aangelegd. Bij de bouw van de supermarkt wordt de bodem verstoord tot 107 cm -mv (fundering bebouwing) en plaatselijk tot 145 cm -mv (fundering rolbaan en condensruimte).

- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied, ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug. De ondiepe ondergrond bestaat uit windafzettingen uit de laatste IJstijd die in de vorm van paraboolruggen zijn opgewaaid, de zogenaamde dekzanden. Op de dekzandruggen hebben zich enkeerdgronden gevormd (oude bouwlanden). Deze zijn afgedekt door een ophooglaag van 40 cm dik of meer. De basis van het antropogene dek ligt op 100 cm -mv of dieper.

- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*

Uit milieukundige boringen kan worden afgeleid dat de oorspronkelijke bodems onder het ophoogdek nog deels intact zijn. De bodem is plaatselijk verstoord daar waar bouwwerken hebben gestaan.

- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*

De aanwezigheid van een enkeerdgrond wijst op een langdurig gebruik als bouwland. In het plangebied en de omgeving ervan kunnen mensen hebben gewoond. In het Paleo- en Mesolithicum kan het plangebied voor kampementen zijn gebruikt. In WOII lag het plangebied in de Grebbelinie. In het plangebied kunnen resten van militaire structuren en persoonlijke eigendommen aanwezig zijn inz. de evacuatie van dorpsbewoners in mei 1940.

- *Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:*
  - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

Bij de huidige plannen wordt het potentiële archeologische niveau voor kampementen en nederzettingen (onder het antropogene dek) vergraven. Daarnaast worden eventuele resten uit WOII vergraven die zich in de ophooglaag bevinden.

- *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

Geadviseerd wordt om – indien graafwerkzaamheden tot in het archeologisch niveau onder het antropogene dek niet kunnen worden vermeden – het

plangebied nader te onderzoeken door middel van een verkennend booronderzoek om zo de aard en intactheid van het bodemprofiel nader te bepalen. Daarnaast wordt geadviseerd bij graafwerkzaamheden rekening te houden met toevalsvondsten uit WOII.

---

4 Advies

Geadviseerd wordt om – indien graafwerkzaamheden tot in het archeologisch niveau onder het antropogene dek niet kunnen worden vermeden - het plangebied nader te onderzoeken door middel van boringen om zo de aard en intactheid van het bodemprofiel nader te bepalen. Daarnaast wordt geadviseerd bij graafwerkzaamheden rekening te houden met toevalsvondsten uit WOII en deze te melden.

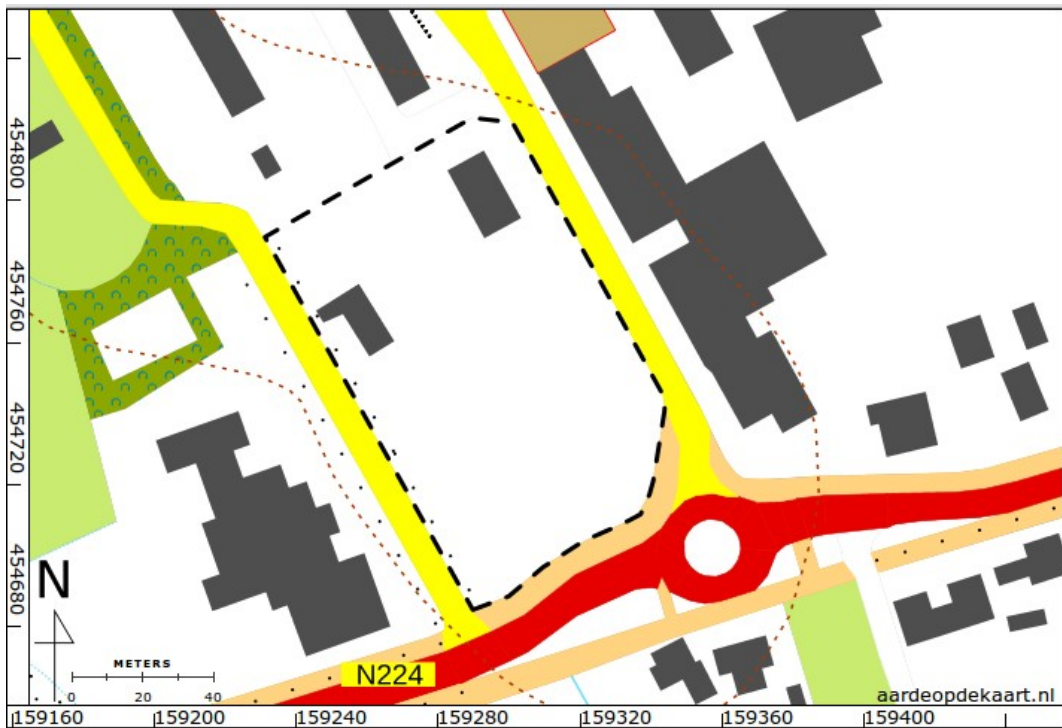
Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Woudenberg.

5 Literatuur

- Akkerman, E., en H. Brongers. 2004. "*Inventariserend veldonderzoek Woudenberg Bedrijventerrein Parallelweg*." Assen: ARCADIS.
- Alterra. 2004. "*Geomorfologische Kaart Nederland (GKN) Landsdekkend digitale bestand*." Wageningen.
- Alterra Wageningen UR. 2012. "*BISNederland*." *Bodemkaart 1 : 50 000*. <http://www.bodemdata.nl/>.
- ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2015. "*Archis*." <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.
- Bernard de Roy. 1743. "*Nieuwe kaart van den Lande van Utrecht; eerste uitgave is van 1696*." Amsterdam: Johannes Covens en Cornelis Mortier. <http://objects.library.uu.nl/reader/index.php?obj=1874-249182&lan=en#page//98/15/72/98157271597383151294511064783805227493.jpg/mode/1up>.
- Blaeu, Joan. 1659. "*Toonneel des Aerdriics ofte Nieuwe Atlas*." Leiden. <https://www.erfgoedleiden.nl/schatkamer/bladeren-door-blaeu/bekijk-de-atlas-blaeu>.
- Blijdenstijn, Roland. 2007. "*Tastbare tijd cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*." Utrecht: Provincie Utrecht.
- Blom, J.M., en J. Huizer. 2010. "*Woudenberg Bedrijventerrein Parallelweg*." ADC-rapport 1691. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten. <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:37452>.
- Boshoven, E.H., G.H. de Boer, en D. Bekius. 2010. "*Gemeenten Renswoude en Woudenberg Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart*." RAAP-rapport 2117. Weesp: RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- Cate, J.A.M. ten, en B. de Lange. 1970. "*Geomorfologische kaart van Nederland, Amersfoort, Kaartblad 32 West*." Wageningen: Stichting voor Bodemkartering. <http://library.wur.nl/cck/index2.html?url=http://library.wur.nl/WebQuery/cck/lang/3508>.
- CCvD. 2013. "*Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.3*." Centraal College van Deskundigen.
- de Mulder, E.F.J. 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhof: Groningen [etc.].
- Dinoloket. "*Ondergrondgegevens | DINOloket*." <http://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>.
- Google Street View. "*Street View*." <https://maps.google.nl/>.
- Haaring, L. 2011. "*Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase Landaasweg 4-6, Woudenberg Gemeente Woudenberg*." B&G rapport 1313. Noordwijk: IDDS Archeologie. <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:56432>.
- Heunks, E., en W. van der Zijpp. 2005. "*Plangebied Zegheweg te Woudenberg, gemeente Woudenberg: archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek*." RAAP-notitie 969. Amsterdam: RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- "*Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)*." <http://www.ikme.nl>.
- Kadaster. 1811. "*Kadastrale Minuten*." 1832. <http://watwaswaar.nl/>.
- Kadaster, en PDOK. 2014. "*AHN2 - WCS service*." <http://nationaalgeoregister.nl>.
- Koninklijk Nederlandsch Geologisch Mijnbouwkundig Genootschap, en Rijks Geologische Dienst. 1936. "*Geologische overzichtskaart van Nederland*." Delft: Koninklijk Nederlandsch Geologisch Mijnbouwkundig Genootschap [etc.].

- Krayenhoff. 1829. "*Krayenhoff Map at a scale of 1:115,200 (facsimile edition).*" <http://studenten.tudelft.nl/en/students/faculty-specific/architecture/facilities/tu-delfts-map-room/map-room-collection/digital-data/krayenhoff/>.
- Provincie Utrecht. 2006. "*DE GREBBELINIE BOVEN WATER! Gebiedsvisie voor de Grebbelinie deel 1: Hoofdrapport.*"
- . "*Cultuur Historische Atlas provincie Utrecht.*" <http://webkaart.provincie-utrecht.nl/>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "*e-depot voor de Nederlandse archeologie.*" <http://www.edna.nl>.
- De Roller, G.J. 2009. "*Archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van bureau- en booronderzoek aan Stationsweg Oost 281A te Woudenberg gemeente Woudenberg (U.)*." MUG-publicatie 2008-37. Leek: MUG ingenieursbureau. <http://livelink.archis.nl/livelink/llisapi.dll?func=ll.login&username=ARCHISROB&password=archis2rob&nextURL=%2Flivelink%2Flisapi.dll%3Ffunc=archis.openfolder%26modulenaam=Archeorapporten%26nr=16485>.
- Stichting voor Bodemkartering. 1966. "*Bodemkaart van Nederland schaal 1 : 50.000 : toelichting bij de kaartbladen 26 West Harderwijk en 32 West Amersfoort.*" Wageningen: Stiboka. <http://edepot.wur.nl/117815>.
- Vos, P., en S. de Vries. 2013. "*2e generatie palaeogeografische kaarten van Nederland (versie 2.0).*" Deltares.
- Wilbrink, W. 2014. "*VERKENNEND BODEMONDERZOEK volgens NEN 5740 Parallelweg 1 Woudenberg.*" De Klinker Milieu.

Figuren

Figuur 3: Topografische kaart.

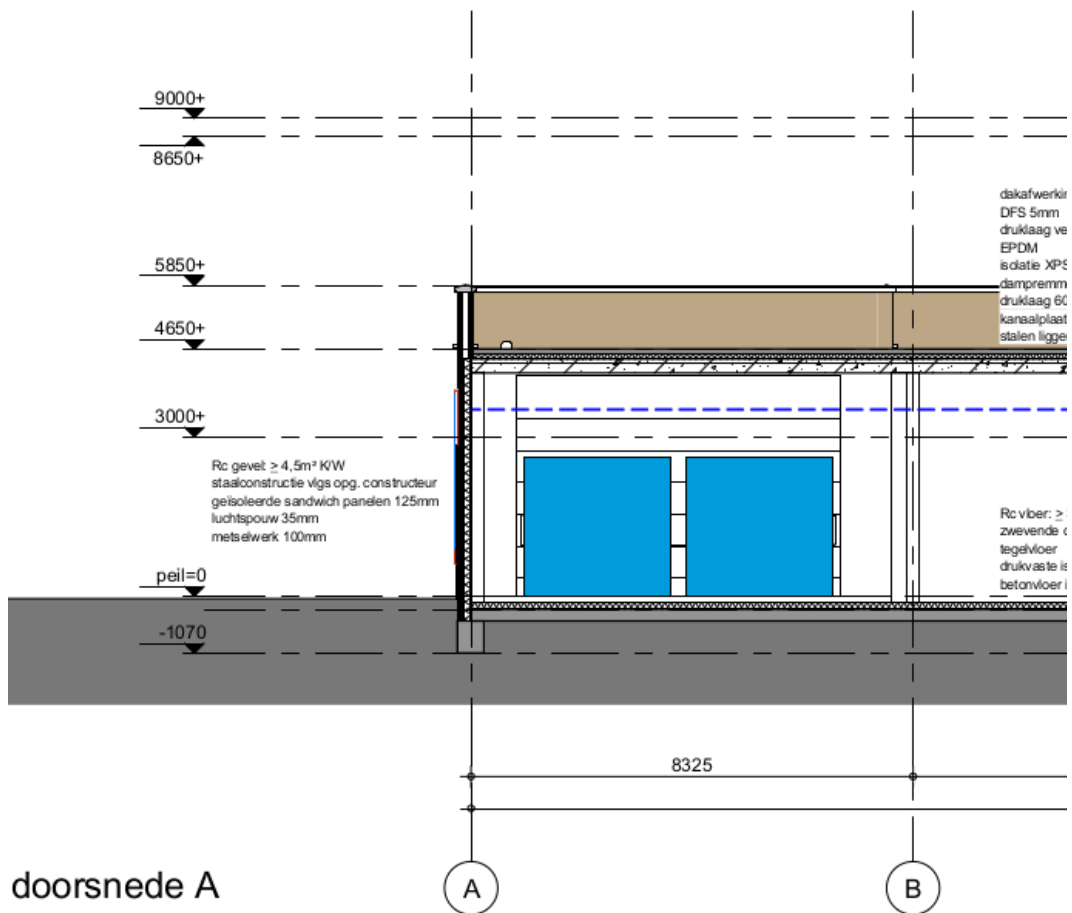
Figuur 4: Luchtfoto februari 2014.

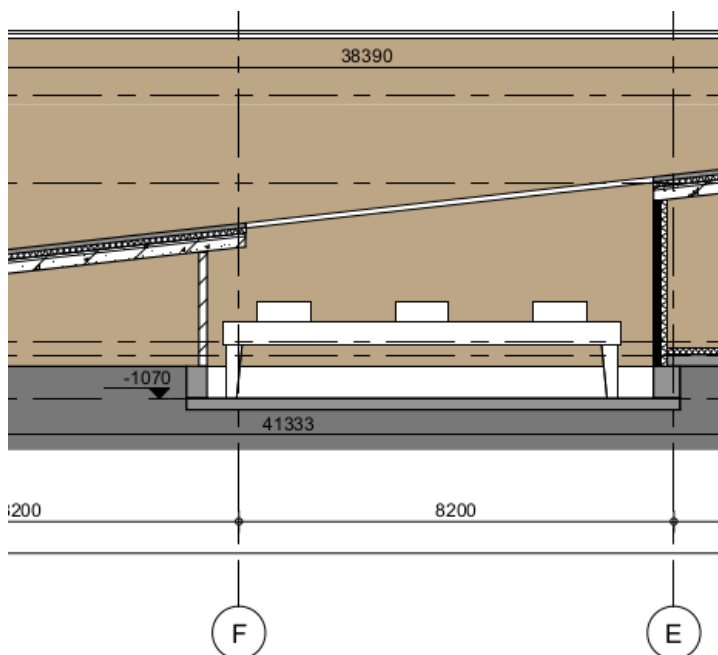
Figuur 5: Foto's van het plangebied (Google Street View).

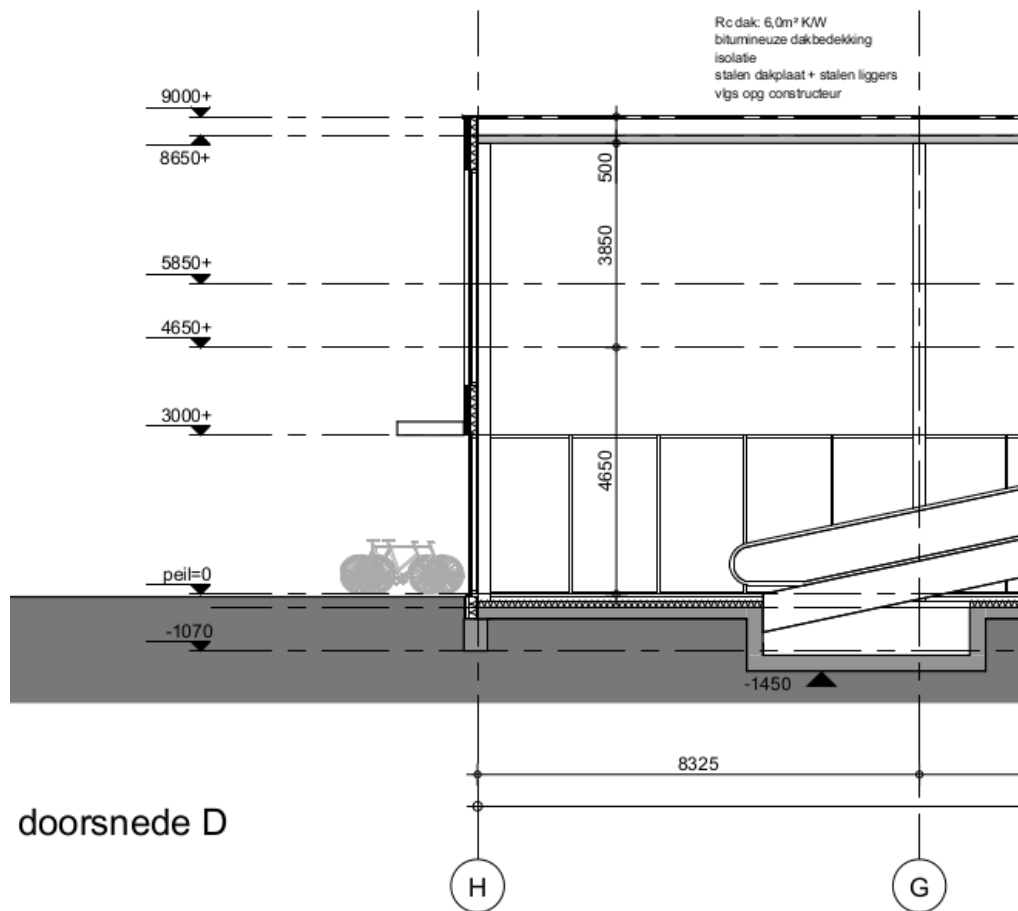

doorsnede A

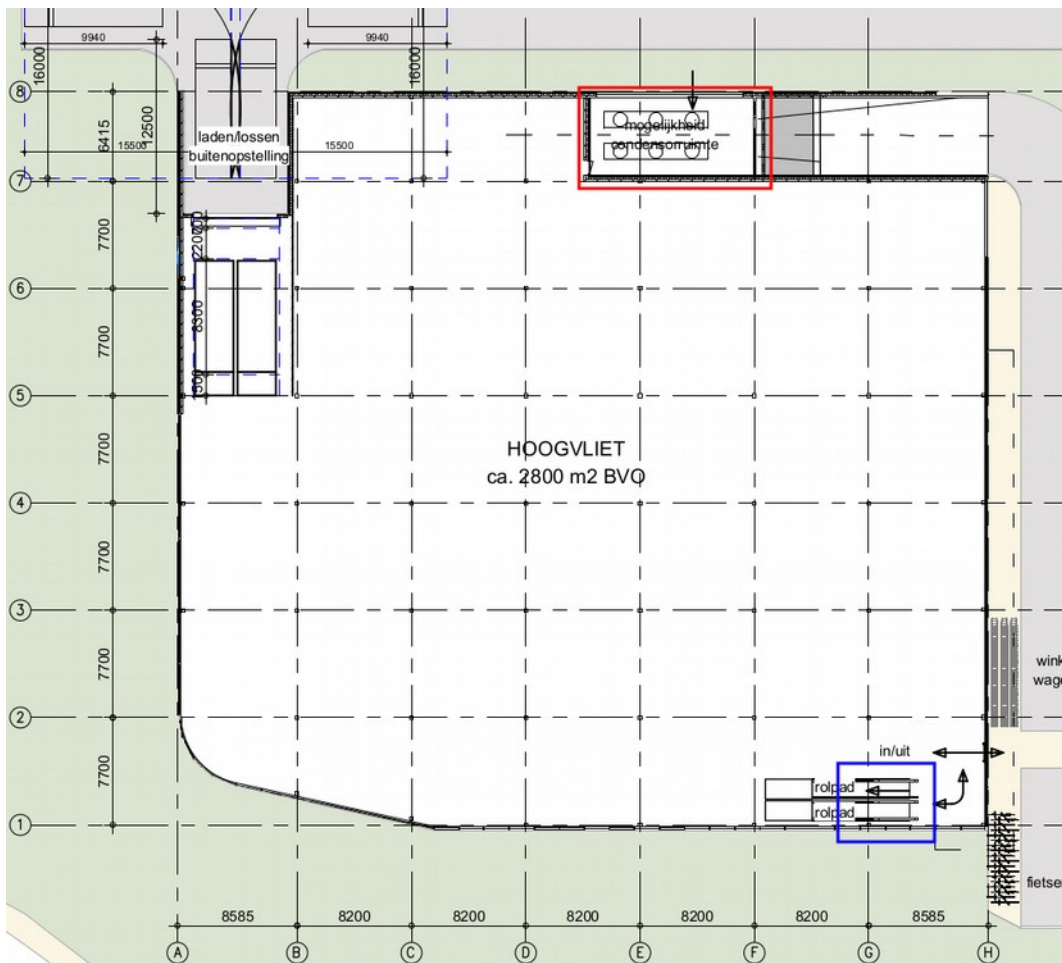
Figuur 7: Doorsnede met fundering.

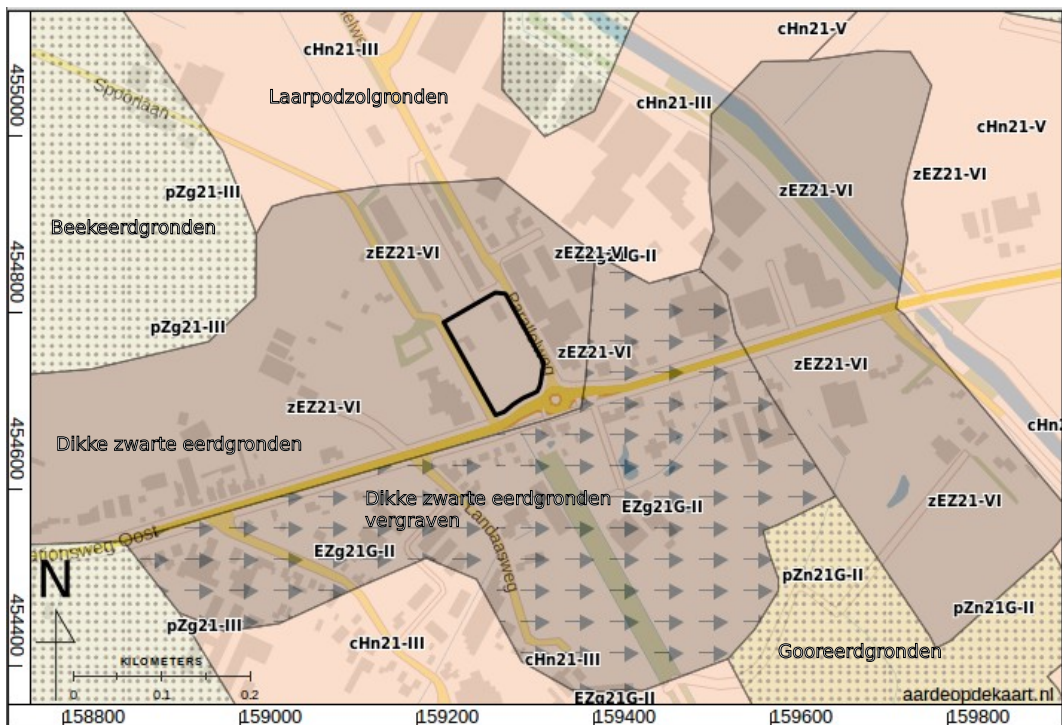
Figuur 8: Doorsnede bij condensruimte.

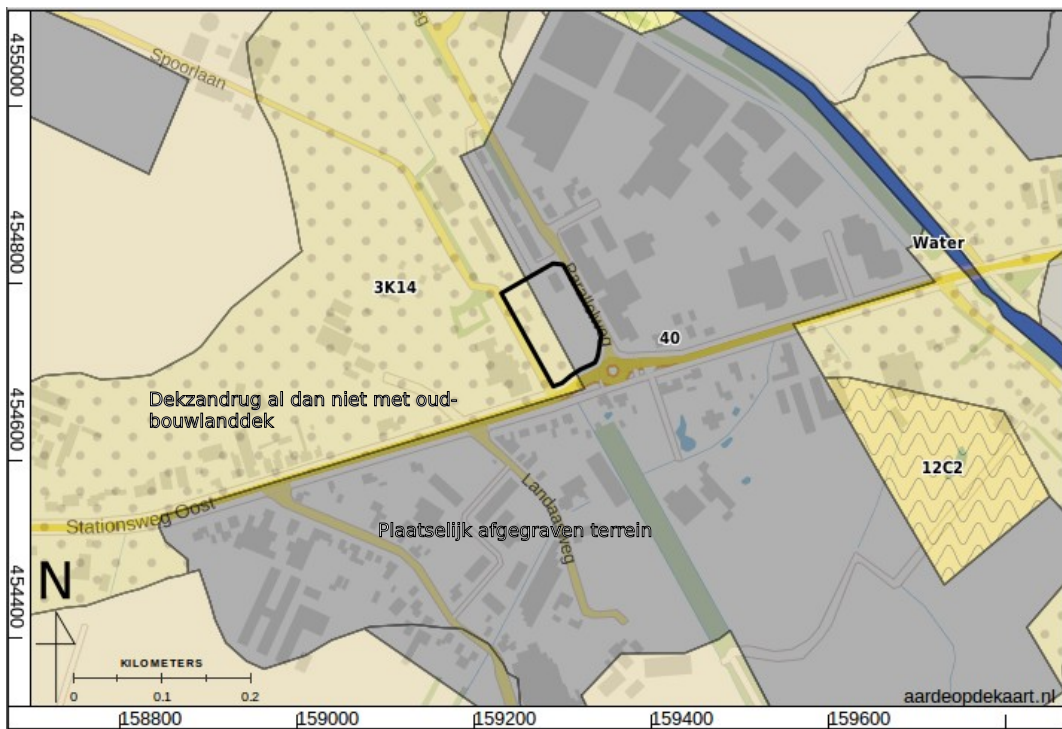
Figuur 9: Doorsnede bij fundering rolbaan.

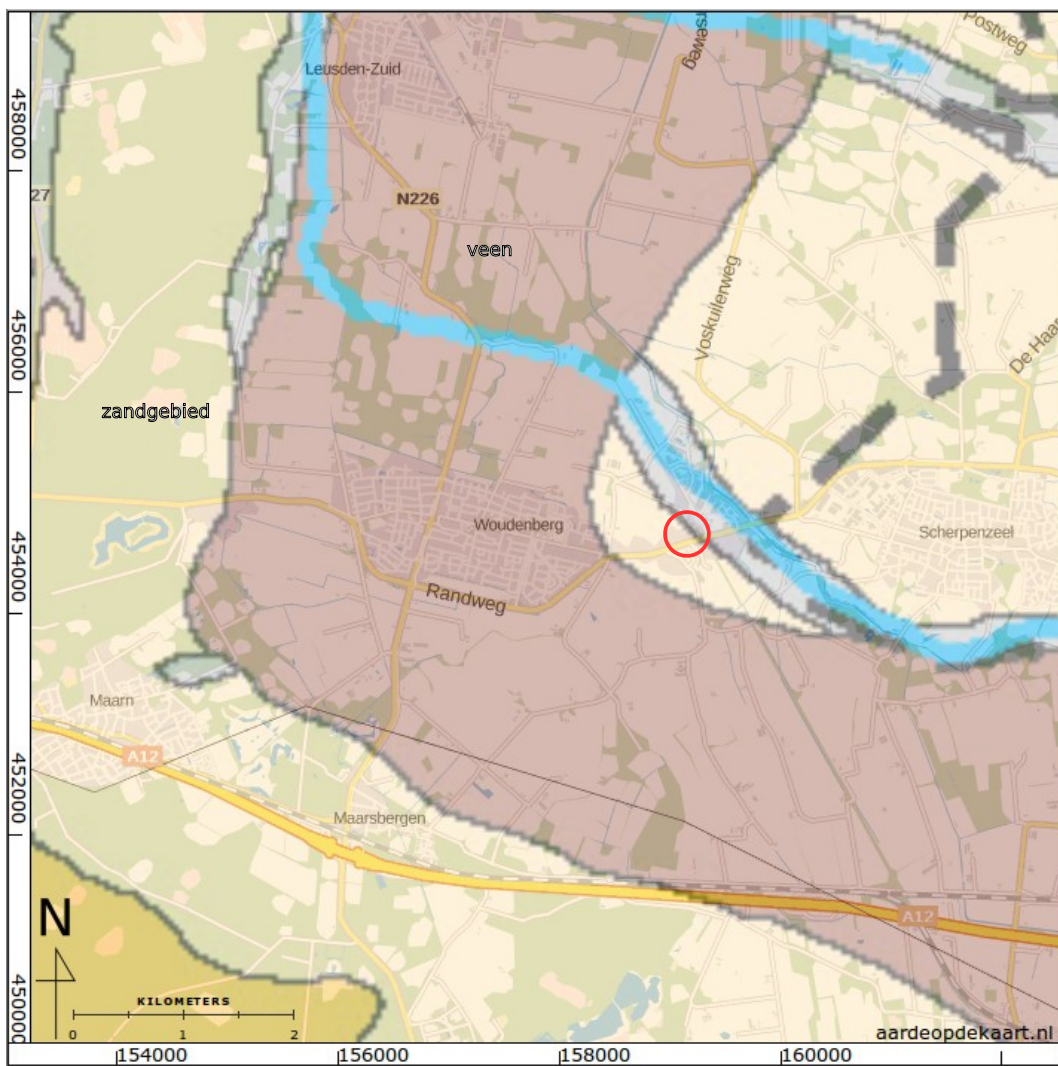
Figuur 10: Plattegrond met de ligging van de condensoruimte (rood omlijnd) en het landing van het rolpad (blauw omlijnd).

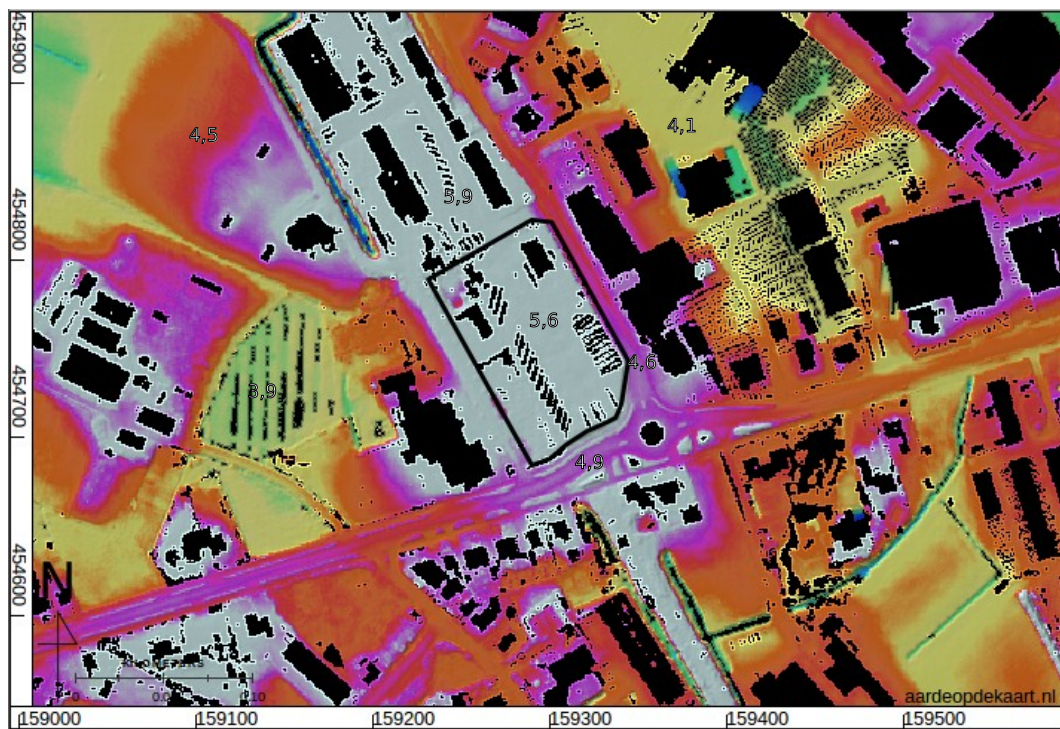
Figuur 11: Bodemkaart (Stichting voor Bodemkartering 1966; Alterra Wageningen UR 2012).

Figuur 12: Geomorfologische kaart (Alterra 2004).

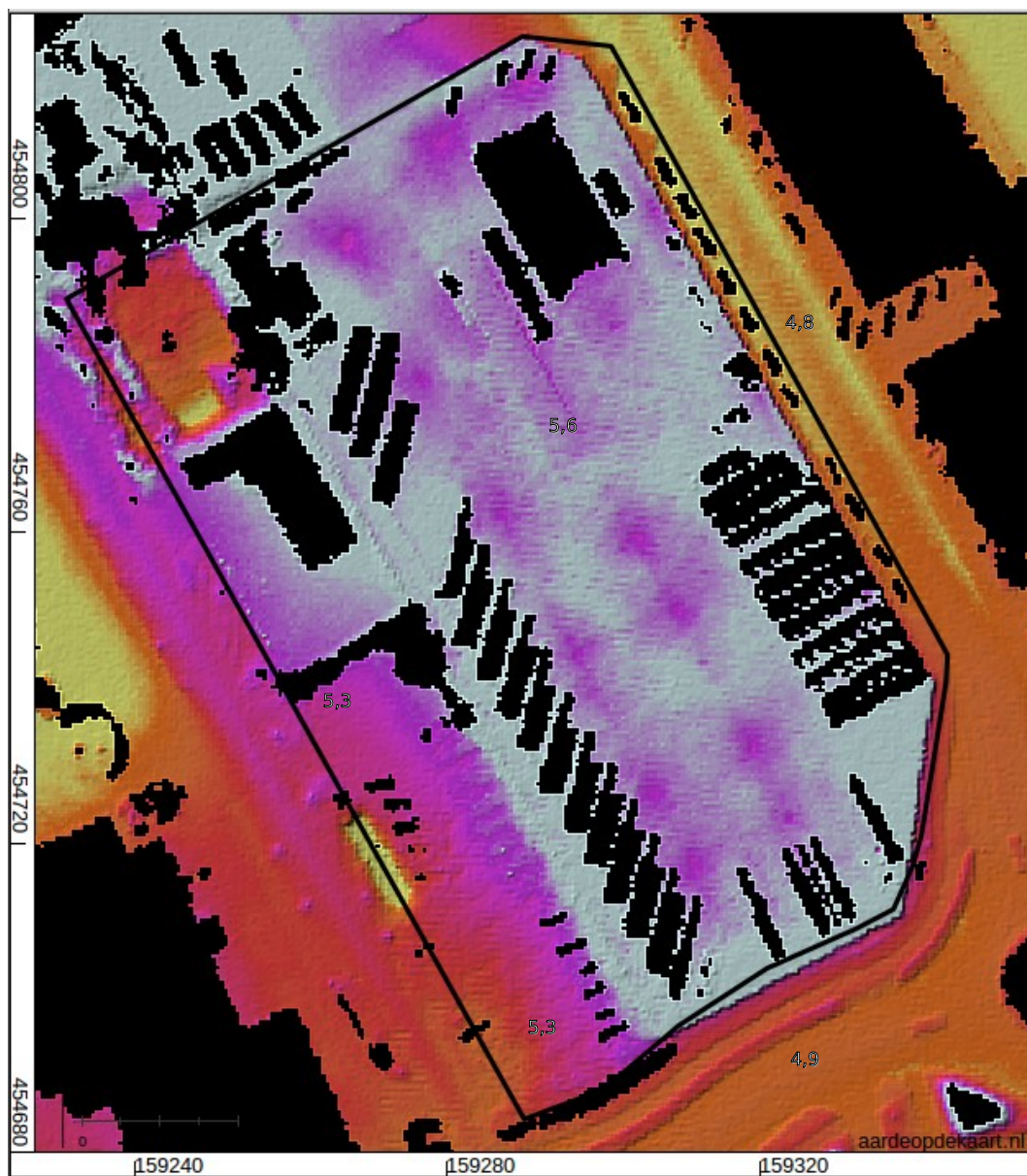

Figuur 13: Paleogeografische kaart 1500 v. Chr. (Vos en De Vries 2013).

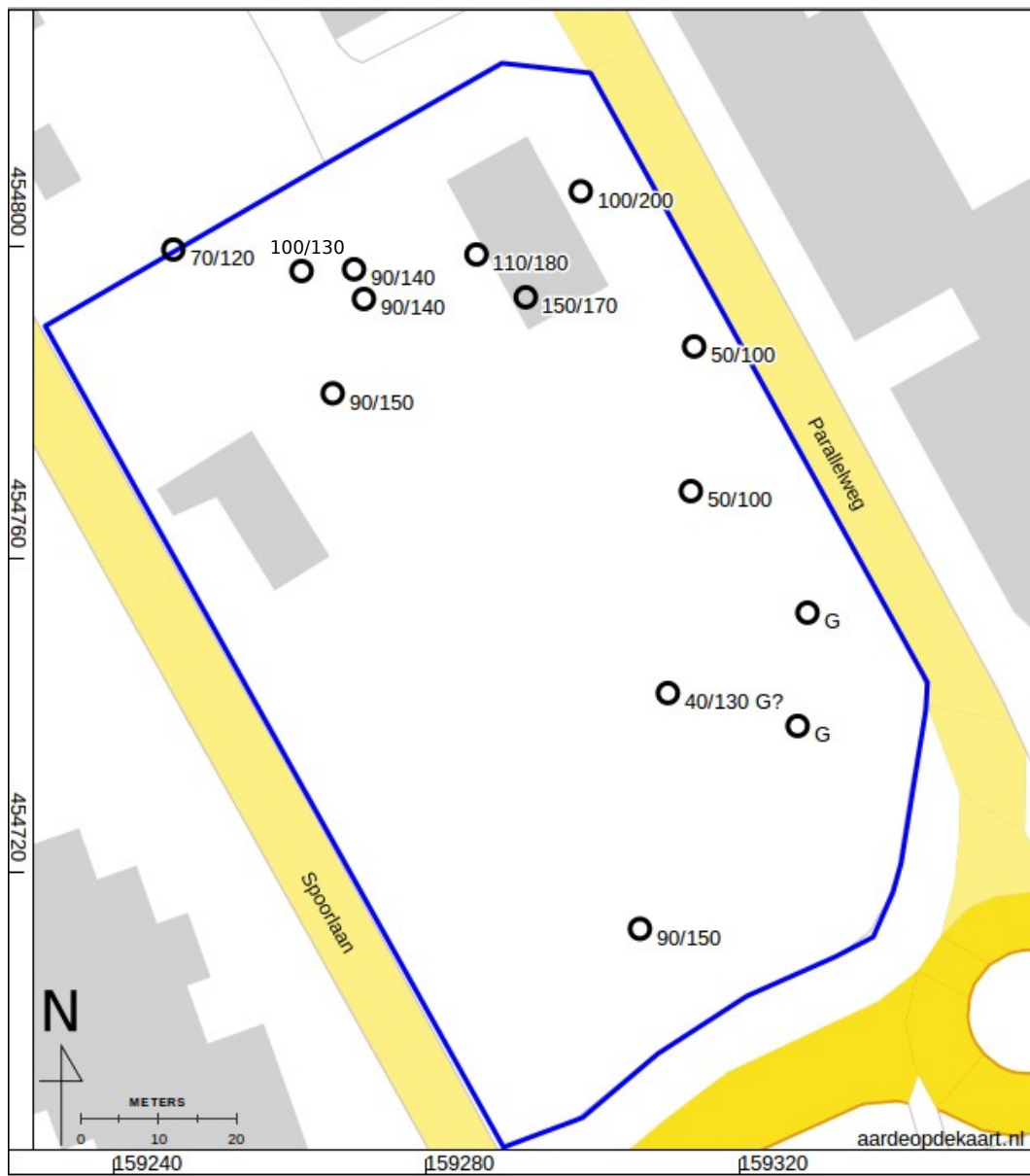

Figuur 14: Hoogte-reliëfkaart op basis van het AHN2 (Kadaster en PDOK 2014). In de kaart staan de hoogte waarden van het maaiveld in meters ten opzichte van NAP.

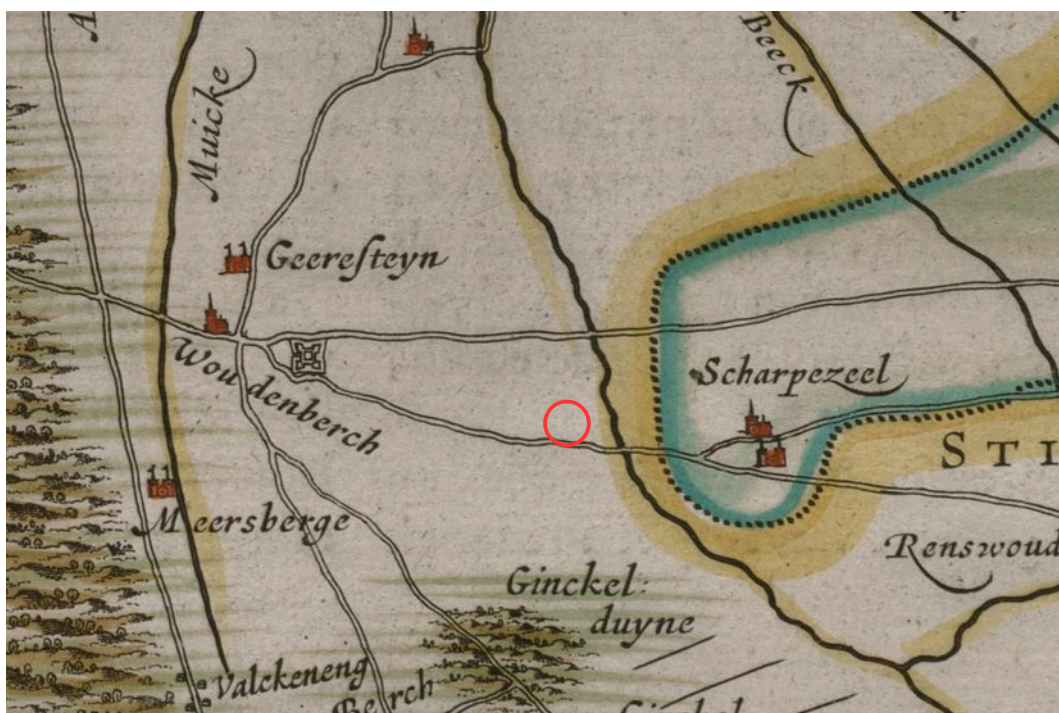

Figuur 15: Detail hoogte-reliëfkaart van het plangebied (Kadaster en PDOK 2014).

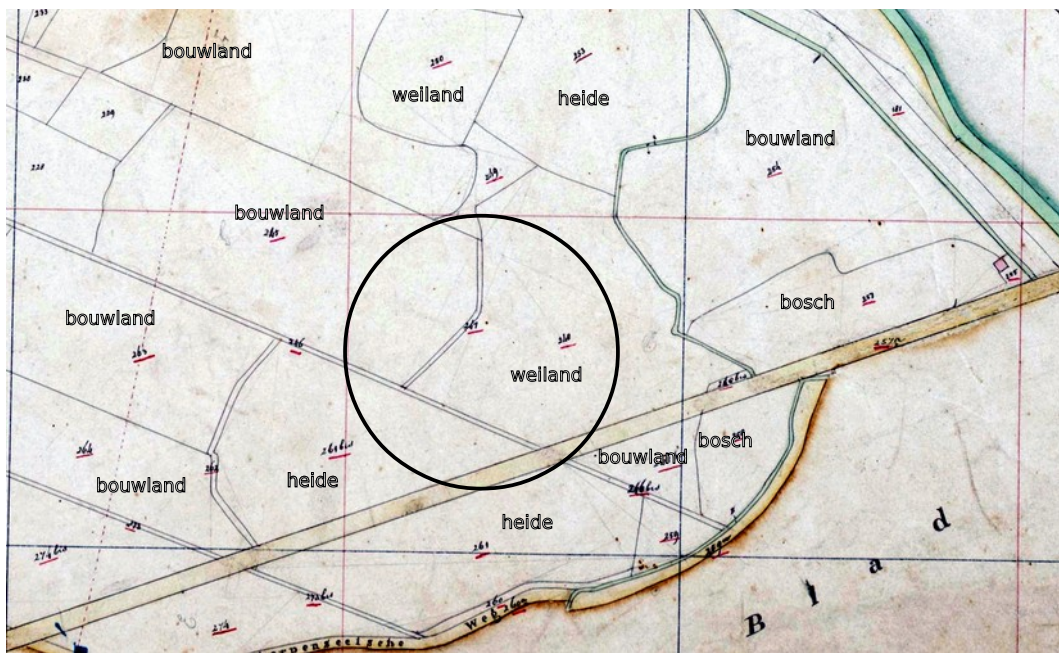
Figuur 16: stratigrafisch ligging van humeuze laag, mogelijk antropogeen dek. Waardes in centimeter boven/onder onder maaiveld. G = geroerd, ? = interpretatie niet eenduidig.

Figuur 17: Kaart van Blaeu midden 17^e eeuw (Blaeu 1659).

Figuur 18: Nieuwe Kaart van den Lande van Utrecht midden 18^e eeuw (Bernard de Roy 1743).

Figuur 19: Kadastrale minuut 1811 – 1832 (Kadaster 1811).

Figuur 20: Kaart van Krayenhoff begin 19e eeuw (Krayenhoff 1829).

Figuur 21: Bonnekaart 1872.

Figuur 22: Bonnekaart 1898.

Figuur 23: Bonnekaart 1932.

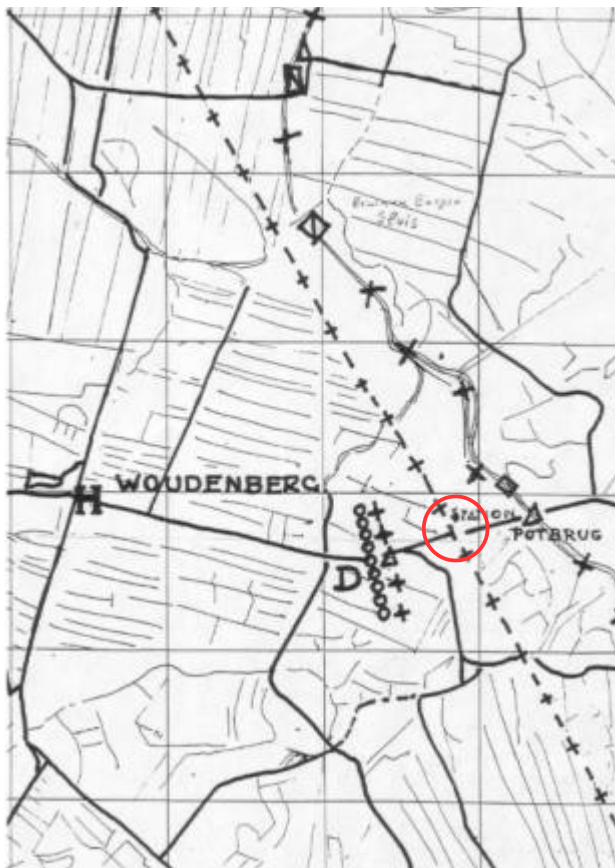

Figuur 24: Luchtfoto 22 januari 1945 (Blijdenstijn 2007).

Figuur 25: Luchtfoto 22 januari 1945, detail.

Figuur 26: Kaart van de Pantherstelling bij Woudenberg (bron: <http://www.grebbelinie.nl/page/woudenbergkaart>). Het driehoekje op de Potbrug en verkeersweg geeft hoogstwaarschijnlijk een Duitse versperring aan. Het rechthoekje in de linedijk ten noorden van de Pothbrug, is de locatie van een Duitse bunker. Deze is nog steeds in de linedijk aanwezig. Er zijn tevens bunkers ingetekend bij de Bruinenburgersluis en de Leusbroekerweg. De plusjes in de linedijk volgen de Duitse weerstandslinje 'Pantherstellung' in de voormalige Grebbelinie. Detail van verzetskaart 1945.

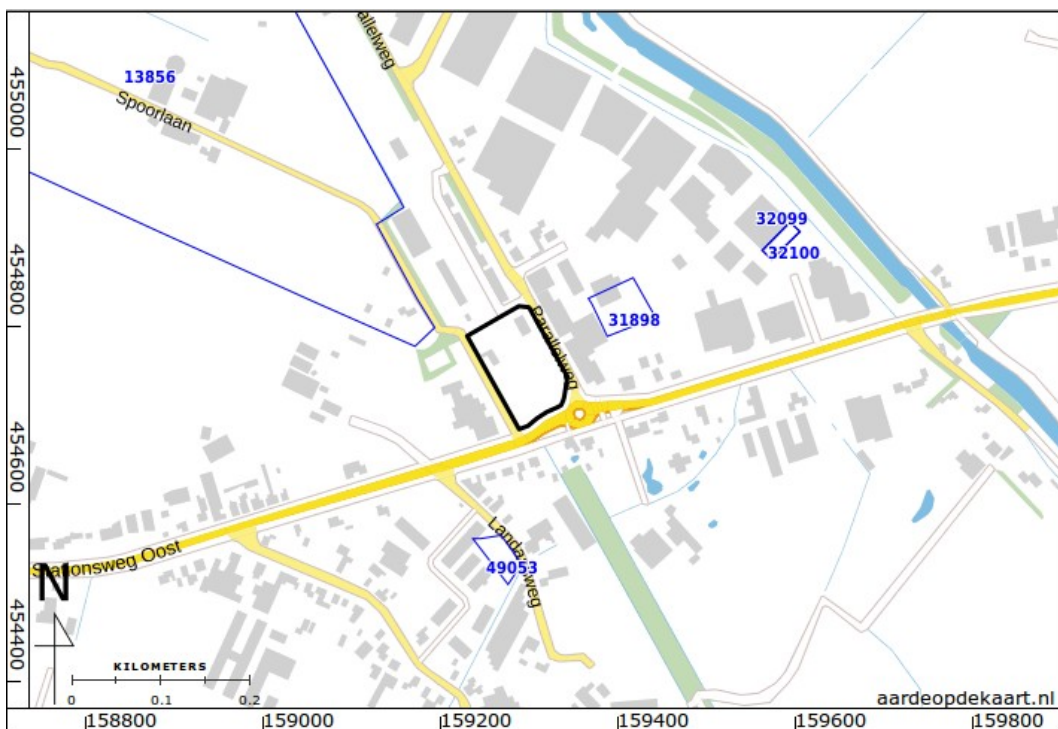
Figuur 27: Topografische kaart 1952.

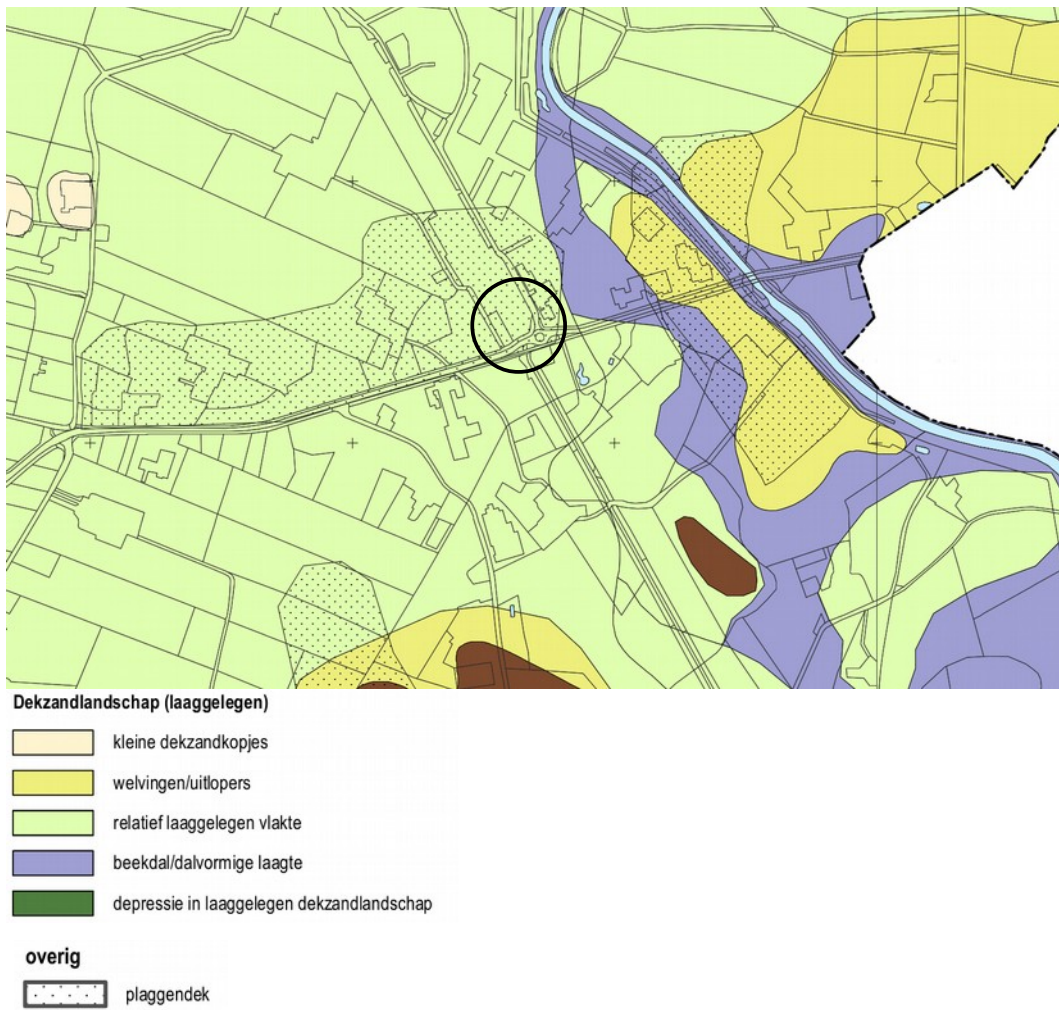
Figuur 28: Topografische kaart 1973.

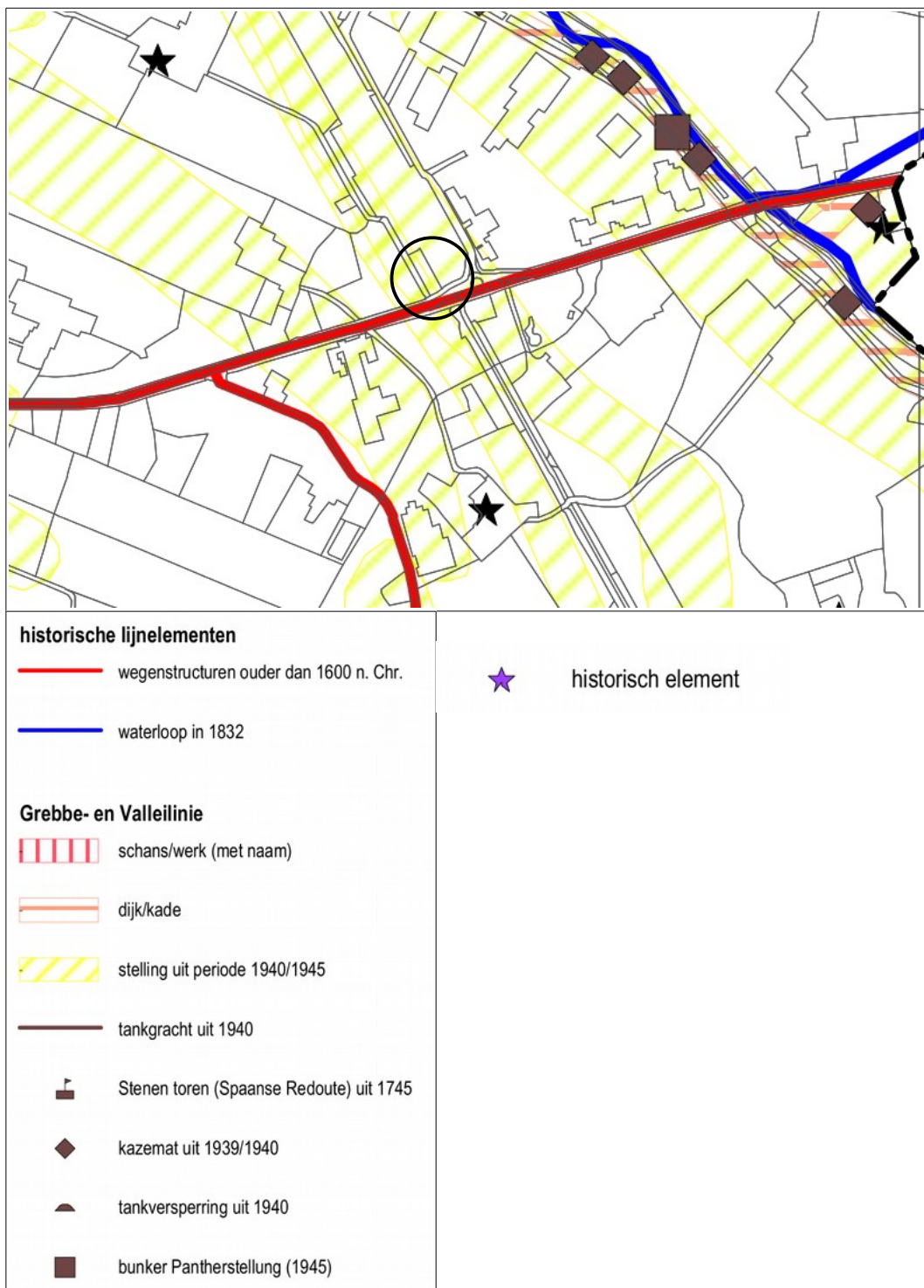
Figuur 29: Topografische kaart 1995.

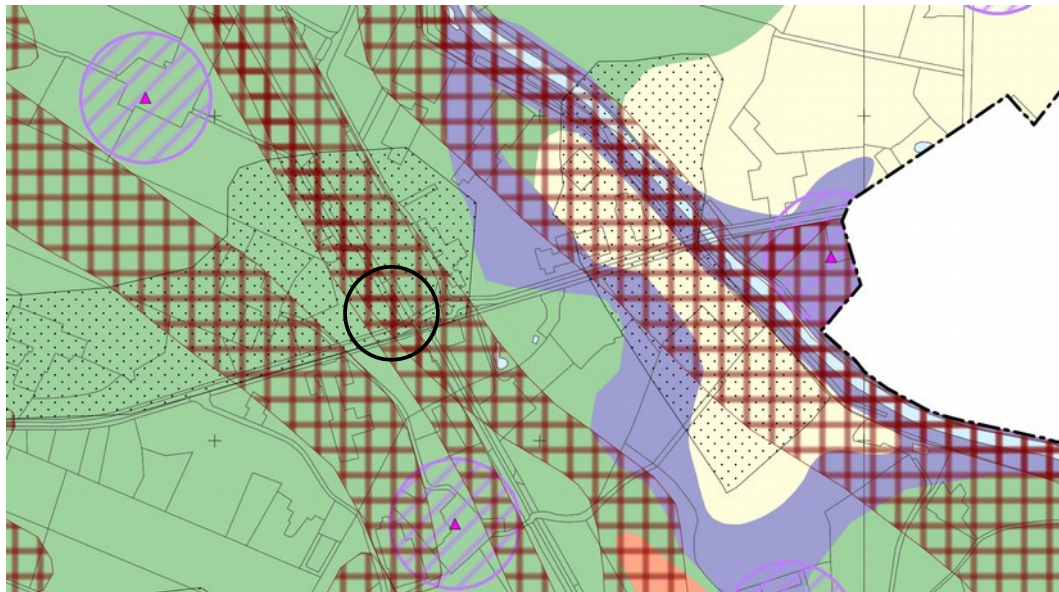
Figuur 30: Archeologische onderzoeken (blauwe contour) in het onderzoeksgebied uit ARCHIS (ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015). In het afgebeelde gebied ontbreken archeologische terreinen, vondstmeldingen en waarnemingen.

Figuur 31: Morfogenetische kaart (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).

Figuur 32: Historisch geografische elementen (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).

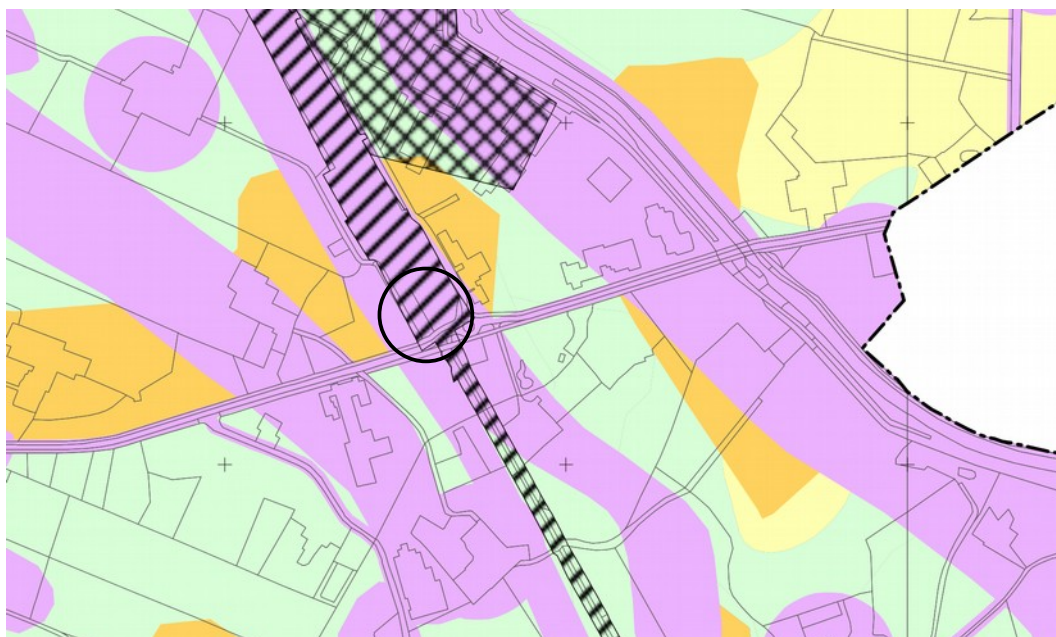

- welvingen en flanken in laag gelegen dekzandlandschap
- stuwwalhellings (5-10%)
- depressies en beekdalen in laag gelegen dekzandlandschap
- uitlopers van dekzandruggen en dekzandvlakte
- stuifzanden
- met plaggendeek

archeologische waarden

- Elementen van de Grebbelinie (uit diverse perioden)

Figuur 33: Verwachtingskaart van de gemeente Woudenberg (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).

AWG3 : cultuurhistorische elementen:
 - historische wegen (Middeleeuwen en ouder)
 - ontginningsassen
 - historische boerderijplaatsen
 - landgoederen
 - Grebbelinie

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 100 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Archeologisch Waardevol Verwachtingsgebied (AWV)

AWV1 : - zones met een hoge archeologische verwachting
 - zones met een plaggendek

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 100 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

AWV2 : - zones met een middelhoge archeologische verwachting

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 1000 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

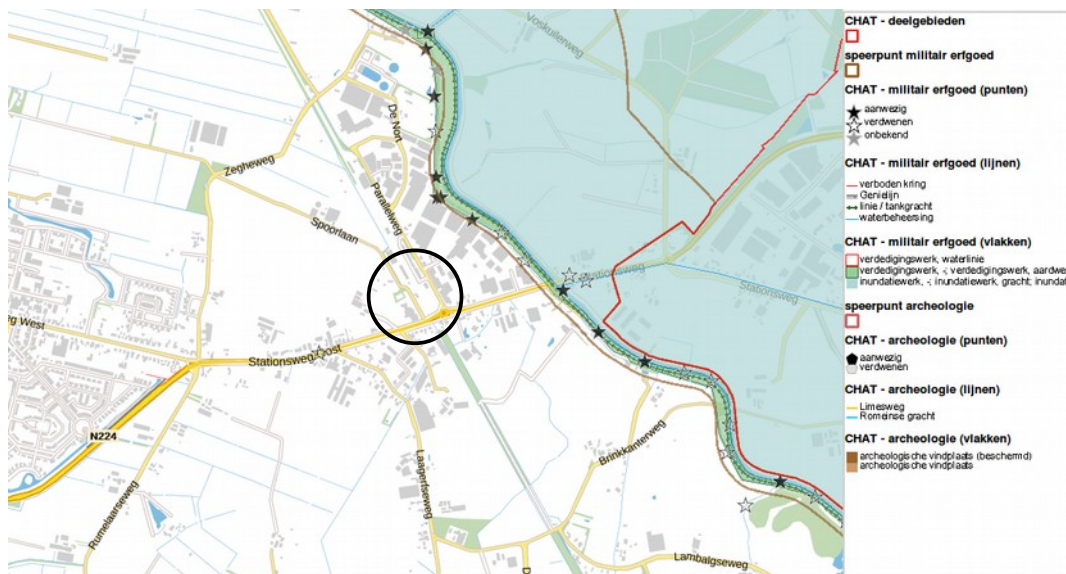
AWV3 : - zones met een lage archeologische verwachting

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 10.000 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

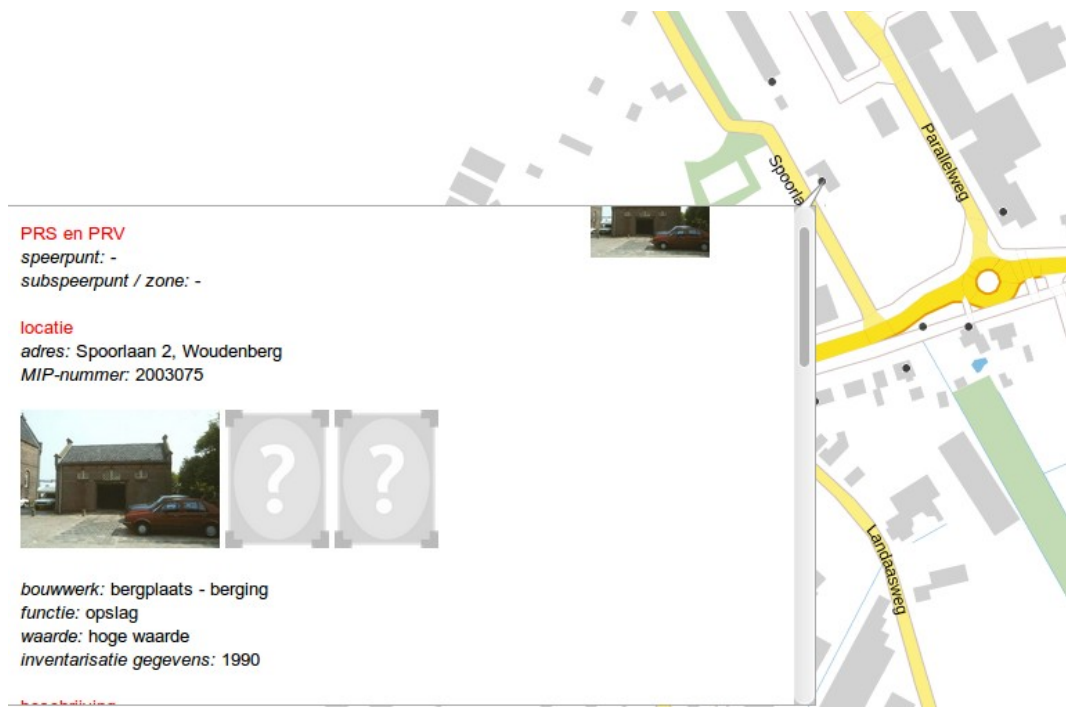
verstoringen

 opgehoogd (exacte aard en omvang niet bekend)

Figuur 34: Beleidskaart van de gemeente Woudenberg.

Figuur 35: Weergave van de Cultuurhistorische Atlas Provincie Utrecht met militaire en archeologische kaartlagen (Provincie Utrecht).

Figuur 36: Bouwhistorisch element uit de Cultuurhistorische Atlas Provincie Utrecht in het plangebied (Provincie Utrecht).

Figuur 37: Kaart met militaire linies in de Grebbelinie bij station Woudenberg (bron: dhr. Rietberg, Adviesbureau Grebbelinie).